

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2013

Nováčková Iveta

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

**Zájmová četba žáků mladšího školního věku v systému
literární výchovy a vzdělávání
na 1. stupni ZŠ**

diplomová práce

Autor: Iveta Nováčková

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Ivana Šimková

Datum odevzdání: Leden 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Zájmová četba žáků mladšího školního věku v systému literární výchovy a vzdělávání na 1. stupni ZŠ vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v příložené bibliografii.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Č. Budějovicích dne 3. 1. 2013.

Podpis

Poděkování

V první řadě bych ráda poděkovala PhDr. Ivaně Šimkové nejen za cenné připomínky, odborné vedení diplomové práce, ale také za její podporu, trpělivost a obrovskou laskavost.

Rovněž děkuji všem základním školám, které se účastnily dotazníkového šetření a v neposlední řadě patří můj dík rodině za podporu při studiu a tvorbu potřebného zázemí.

Resumé

Diplomová práce se zabývá zájmovou četbou žáků prvního stupně základní školy. Cílem diplomové práce je podat ucelenou charakteristiku dětské literatury a objasnit aktuální problémy týkající se zájmové četby dětí mladšího školního věku.

V empirické části diplomové práce je zmíněná problematika zmapována formou dotazníkového šetření a v návaznosti na zjištěný výsledek jsou doporučeny konkrétní přístupy vhodné pro praxi.

Resumé

The thesis deals with the theme of interest readings of pupils in primary school. The aim of the thesis is to provide a comprehensive characterization of children's literature and to clarify current problems relating to interest reading of children younger than school age.

In the empirical part of thesis there are issues mapped by questionnaire survey, and in connection with the found result there are recommended specific approaches suitable for practice are recommended.

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 LITERATURA PRO DĚTI A MLÁDEŽ.....	12
1.1 Obecná charakteristika	12
1.2 Literární žánry	14
1.3 Žánry u jednotlivých vývojových stupňů dítěte.....	15
1.4 Charakteristika základních literárních žánrů LPDM.....	16
1.4.1 Poezie.....	16
1.4.2 Pohádka.....	17
1.4.3 Pověsti, báje, legendy	19
1.4.4 Bajky.....	19
1.4.5 Příběhová próza ze života dětí	20
1.4.6 Próza s dívčí hrdinkou	20
1.4.7 Dobrodružná literatura.....	21
1.4.8 Próza s historickou tematikou.....	21
1.4.9 Próza s přírodní tematikou.....	21
1.4.10 Komiks pro děti a mládež	22
1.4.11 Uměleckonaučná literatura	22
1.5 Charakteristika zájmové četby žáků na 1. stupni ZŠ	23
2 DÍTĚ JAKO ČTENÁŘ.....	24
2.1 Charakteristika čtení a čtenářství	25
2.2 Vývojové etapy dětského čtenářství.....	25
2.3 Podpora dětského čtenářství na základních školách a v knihovnách.....	28
2.4 (Ne)čtenářství a zájmová četba	29
2.5 Dětská fantazie	31
2.6 Problematika současného televizního vysílání pro děti aneb „proč televizní vysílání pro děti není pro děti“	33
3 PROJEKTY PODPORUJÍCÍ DĚTSKÉ ČTENÁŘSTVÍ	35
3.1 Celostátní projekty	35
3.1.1 Celé Česko čte dětem.....	35
3.1.2 Rosteme s knihou.....	37
3.2 Akce knihoven	38
3.2.1 SKIP.....	38

3.2.2	Klub dětských knihoven	38
3.2.3	Webové stránky	40
4	VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ V ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH.....	42
4.1	Cíl a metoda výzkumného šetření	43
4.2	Průběh výzkumného šetření	44
4.3	Analýza dotazníků.....	45
4.3.1	Zájem o čtení	46
4.3.2	Motivace dětí ke čtení.....	47
4.3.3	Oblíbenost konkrétního typu literatury.....	48
4.3.4	Nejoblíbenější knihy	49
4.3.5	Zájem o knihovny	54
4.3.6	Četnost aktivního čtení	55
4.3.7	Jak děti tráví volný čas.....	56
4.4	Noc s Andersenem	57
4.5	Projekt „Den s knihou“	59
5	SHRNUTÍ A VYHODNOCENÍ	60
	ZÁVĚR	62
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	65
	SEZNAM TABULEK.....	69
	SEZNAM GRAFŮ	70
	PŘÍLOHY.....	71

ÚVOD

„Odnese-li si dítě málo slov z dětství, bude jich znát málo po celý život.“

(Karel Čapek)

Stručným, avšak pravdivým citátem národního umělce Karla Čapka představuji svoji diplomovou práci, která je zaměřena na zájmovou četbu žáků mladšího školního věku.

V dnešním světě plném nejmodernějších technologií začínám být čím dál více skeptičtější při hledání dětí, které si rády čtou. Žijeme realitou a do světa fantazie proplováme jen velmi zřídka. Těmi, kdo však nejvíce doplácí na dnešní moderní dobu, jsou právě děti. Kvůli časové vytíženosti rodičů přicházejí o obrovské bohatství, které se skrývá v knihách. Nečtou-li rodiče, pak ve většině případů nečtou ani děti. Absencí načtených i odposlouchaných příběhů a pohádek ztrácejí schopnost představivosti, nemají slovní zásobu a neumějí se vyjadřovat. Žijí především reálným technickým světem, který nás ze všech stran dennodenně obklopuje. Světem televize, internetu, mobilů a počítačů, jenž se vyvíjí neuvěřitelnou rychlostí.

Nás dospělé bude vždy znova a znova okouzlovat způsob, jakým dětská fantazie dokáže „okřídlit“ věci zcela obyčejné: tato fantazie dokáže z písku vystavět hrad, bránou zázraků cestovat po světě pohádek, potkat sedmihlavého draka, zachránit princeznu, všechna zvířátka i les, který v sobě skrývá spoustu nebezpečí, počínaje hejkaly až po víly Bludičky.

Není větší lidské štěstí, nežli dětská hra fantazie. Díky ní jsou děti ukryty ve svém vlastním světě, šťastné a neuvědomující si běh času.

Četbu pokládám za jeden z hlavních předpokladů správného rozvoje dětské psychiky, proto by otázka kvality dětské literatury měla být na předním místě našeho zájmu.

Měli bychom naučit děti vidět v knihách moudrost, krásu, inspiraci, ponaučení, informace, v neposlední řadě uklidnění, ale hlavně našeho přítele! Přítele, s nímž můžeme být za svitu baterky pod peřinou, když vypadne elektrický proud, přítele, kterého si nosíme stále s sebou a při každé volné chvíli s ním trávíme čas. Měli bychom děti naučit vážit si knih, jako by byly tím největším skvostem.

Říká se: „Kdo nehoří, nezapálí“. Pěstujme tedy v dětech takové čtenáře, kteří lásku k literatuře budou šířit dále, jako se tomu snaží i řada lidí, institucí, ale i projektů zabývajících se přímo čtenářskou problematikou. Jedním z nich je projekt „Celé Česko čte dětem“, jemuž věnuji ve své diplomové práci samostatnou kapitolu. Projekt zaměřuje svou pozornost převážně na rodiče, aby si uvědomili, jak je pro jejich děti důležitá čtenářská gramotnost a společně strávený čas. Podporuje hlasité předčítání, které by se mělo stát nedílnou součástí každého večera v domácnostech. Snaží se poukázat, že právě takové projekty mají smysl a jejich existence podporuje nejen budoucí čtenářský vývoj dětí.

Čtu velmi ráda, což je hlavní důvod, proč jsem si vyprala na zpracování právě toto téma. I já sama se snažím angažovat v projektech na podporu čtenářství a povzbudit tím mladé čtenáře.

Teoretická část diplomové práce objasňuje obecnou charakteristiku literární výchovy, žánrovou skladbu dětské literatury na prvním stupni základní školy, aktuálně se zaměří na zájmovou četbu žáků mladšího školního věku a v neposlední řadě se bude věnovat projektům na podporu dětského čtenářství. V práci je kladen důraz také na pohádky, fantazírování i problematiku televizního vysílání pro děti.

Na základě dotazníkového šetření jsem nastínila současný stav dětského čtenářství v České republice a zároveň poukazují na aktuální problémy zájmové četby dětí mladšího školního věku.

Cílem diplomové práce je zjistit, jak se kniha umísťuje v žebříčku zálib dětí současné doby, zda děti rády čtou či naopak a případně, jaká knížka patří mezi jejich nejoblíbenější.

Na závěr si neodpustím krásnou myšlenku Zdeňka Svěráka z líbezné knížky s názvem Tatínku, ta se ti povedla:

„Pohádka je vláha pro lidskou duši,

která se jako zahrádka musí každý večer zalévat pohádkami,

aby neuschla.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1 LITERATURA PRO DĚTI A MLÁDEŽ

1.1 Obecná charakteristika

Literatura pro děti a mládež (dále jen LPDM) neboli dětská literatura tvoří část literatury určenou dětskému a mladému čtenáři, která svou úpravou a obsahem knih přispívá k mentální, etické a estetické výchově čtenáře. Považuji za vhodné na úvod říci, že pojem „literatura pro děti a mládež“ se vyvíjel v souvislosti s ustanovením literárních textů pro děti a mládež. Na počátku teoretického zájmu LPDM se setkáváme s pojmy, jako jsou např. *dětské spisy*, příp. *spisy pro mládež*, *dětské písemnictví* či *dětské čtení*. V dnešní době je užíváno právě termínu „literatura pro děti a mládež“, která zahrnuje díla pro děti ve věku zhruba od 3 do 17 let. Dle mého názoru je LPDM charakteristická zejména svým stylem, bohatými ilustracemi, přitažlivostí a stimulativností pro příjemce nižších věkových kategorií.

Mladý čtenář nemá představy o chronologické posloupnosti a historickém vývoji literatury, avšak zcela jistě si již od nejtělejšího věku za pomoci vnímání a později četbou vytváří živelně konkrétní představy o literárních žánrech a žánrových formách. Bezpečně pozná pohádku, bajku či báseň a odliší je od příběhů ze života nebo povídky.

Rozezná píseň od říkadla, odlišuje lyriku od epiky, i když je ještě nedovede pojmenovat. Žánrový princip koresponduje se specifickými potřebami různých věkových stupňů čtenářstva. Zatímco např. říkadlo, popěvek, pohádku atd. potřebují děti předškolního věku, dobrodružná nebo vědeckofantastická literatura je zase záležitostí převážně dětí dospívajících. (Genčiová, 1984)

Obsah pojmu LPDM podle Mocné, Peterky (2004) problematizují pojmy jako intencionální a neintencionální literatura, recepční otevřenost nebo žánrová prostupnost. U recepční otevřenosti se jedná o texty primárně oslovující dítě, dospělého však upoutají taktéž a to např. symbolickou či filosofickou rovinou. Dodala bych, že naopak i dílo psané pro dospělé osoby může oslovovat děti, jako je tomu u symbolické pohádky *Malý princ* nebo u *Pohádek Oscara Wilda*. Žánrová prostupnost znamená, že díla nelze jednoznačně zařadit pouze do jednoho žánru. Vyčlenit žánry dětské literatury tedy nepovažuji za jednoduché. Intencionální literatura je záměrně určená dětskému čtenáři. Intencionalitu zachovávají zpravidla i vnější atributy, kam patří například i podtitul,

edice, nakladatelství, věková kategorie čtenáře atd. Neintencionální literatura byla psána původně pro dospělé, ale druhotně se ve většině případů stala trvalou součástí dětské četby a vzdělanosti.

Jednou z hlavních funkcí LPDM je funkce estetická (Mocná, Peterka, 2004). V žánrovém spektru se různou mírou promítají celkem tři estetické priority. První je funkce didaktická, která rozvíjí hodnotové orientace, emocionalitu, sociální dovednosti. Řadíme zde pohádky, bajky, příběhy s dětským hrdinou. Dále je to funkce poznávací, jenž rozvíjí znalosti a vědomosti, a je dobře poznatelná v dětských encyklopediích, čítankách, cestopisech nebo v historické či biografické próze. Za třetí je to prioritní funkce imaginativní, která rozvíjí hravost a fantazii prostřednictvím autorské nebo nonsensové pohádky.

Podle Tomana (2007) představují naukovou složku obsahu počáteční literární výchovy elementární literárněvědné pojmy a poznatky. Děti si je osvojují na základě čtenářských zážitků a zkušeností při přímé práci s textem. Řadí se k nim zvláště názvy z teorie literatury, názvy knižních titulů, jména významných autorů, ilustrátorů a nejznámějších hrdinů dětské četby. Specifické postavení v obsahu literární výchovy na 1. stupni zaujímá příležitostná výchova literaturou a uměním. Spojuje školní literárně-výchovný proces s aktuálním mimoškolním kulturním a společenským životem dětí. Zaměřuje se nejen na výchovu kultivovaného čtenáře, ale i televizního, filmového a divadelního diváka, rozhlasového posluchače a aktivního účastníka kulturního dění v místě školy nebo bydliště.

Vliv literatury na dítě je nenahraditelný. U dítěte se poslechem čtených příběhů a později jejich vlastní četbou probouzí cit pro jazyk a dochází k rozšiřování slovní zásoby. Neméně důležitou složkou je ilustrace dětské literatury, která je dokonce u některých knižních publikací rovnocenná, ba i nadřazená textu. Četba je jakýmsi prostředkem, jímž lze dítě nenásilně vzdělávat. Zároveň si čtením vštěpuje estetické a především mravní zásady a hodnoty.

„Výchova žáků k literatuře a čtení tkví v utváření jejich pozitivního vztahu k slovesnému umění, podněcování zájmu žáků o školní i zájmovou četbu a umění správného výběru umělecky hodnotných knih literatury pro děti a mládež.“ (Toman, 2007: 7)

1.2 Literární žánry

Vědní disciplína zabývající se literárními žánry se nazývá genologie. Pojem literární žánr označuje soubor literárních děl, pro která jsou společné určité znaky. Jsou to především znaky dominující ve struktuře díla. Pro definování literárních žánrů nejsou důležité autorské osobnosti, literární směry ani doba či místo vzniku. V popředí stojí hledisko morfologické (tvarové). I přesto jeho striktní oddělení od ostatních aspektů není možné. Literární žánry jsou v jakémisi neustálém pohybu, díky čemuž jejich struktura není definitivně stanovená. Mění se v průběhu vývoje literatury, jednotlivé žánry jsou obnovovány, zanikají a vznikají. Lze tedy žánr charakterizovat jako model, ke kterému se většina děl více či méně přibližuje. Díky rysům a vlastnostem, jenž díla nejlépe zachycují, pak určujeme podobu literárního žánru.

„Z čtenářského průzkumu zájmu vyplývá, že dítě dokáže přijímat literární dílo s vědomím jeho typové charakteristiky. Proměny dětského čtenáře v průběhu jeho vývoje souvisí s proměnami upřednostňování těch žánrů v četbě, které úzce korespondují s psychickou strukturou čtenáře na dosaženém stupni rozvoje. Žánrová struktura LPDM se jeví ve srovnání s literaturou pro dospělé jako stabilnější, tzn., že zůstává v podstatných rysech stejná od počátku vývoje dětské literatury.“ (Rosová, 2003: 19)

Podle J. Tomana (2007) lze za nejdůležitější skutečnost u žánrů dětské literatury považovat to, zda a do jaké míry jsou schopny vyjádřit typické osobnostní postoje dětí a mládeže k životní realitě. V tomto smyslu lze žánry určené dětem chápat jako soubory specifických strukturních znaků nebo uměleckých postupů či prostředků, které korespondují s určitým typem dětského čtenářského pojmání a osvojování skutečnosti. Díky tomu v sobě obsahují možnost na dítě působit a ovlivňovat je.

1.3 Žánry u jednotlivých vývojových stupňů dítěte

Každému vývojovému stupni dětského čtenáře odpovídá specifická žánrová skladba. Jedná se o jedno z hlavních hledisek, na jehož základě můžeme literaturu členit. Dále uvádím členění podle slovenského autora Jána Kopála (1970: 11), který vytvořil strukturu věkového a žánrového členění literatury pro děti a mládež následovně:

a) Předčtenářská fáze

- mladší školní věk (1 – 3 roky): poezie, písničky, hádanky, drobné umělé verše, leporela;
- starší školní věk (3 – 6 let): autorské a lidové pohádky (didaktické, zvířecí, kouzelné s jednoduchou strukturou), bajky, jednoduché příběhy ze života dětí, umělecko-naučné knihy, knižní hračky, alba, dětské encyklopedie, drobné dramatické útvary, dětské lidové a loutkové hry.

b) Čtenářská fáze

- mladší školní věk (6 – 10 let): lidová a autorská poezie (verše pro děti s důrazem na rytmickou pravidelnost, členitost epických a lyrických útvarů, říkadla, nonsensové verše), lidové a autorské pohádky (zvířecí, nonsensové, kouzelné), pověsti, báje, legendy, povídky ze života dětí či s historickou nebo přírodní tematikou, literatura faktu, detektivní a dobrodružné příběhy, umělecko-naučná literatura, reportáže, lidové a loutkové hry, obrázkový seriál;
- starší školní věk (11 – 15 let): realistické období, oproti předchozím žánrům dochází k odklonu od poezie, od pohádky, zvyšuje se zájem o pověsti, historickou a životopisnou prózu, společenskou příběhovou prózu (povídky, novely, romány) ze života dětí i mládeže, próza s chlapeckým hrdinou a dívčí hrdinkou, encyklopedie, populárně naučné knihy, cestopisy, vědecko-fantastická literatura.

1.4 Charakteristika základních literárních žánrů LPDM

1.4.1 Poezie

V Lexikonu literárních pojmů (Pavera, Všetická, 2002: 279) je poezie definována v následujícím znění:

„Za poezii je v soudobé literární vědě považována ta část literatury, jež je psána veršem, řečí vázanou; rytmická organizace jazykového materiálu odlišuje poezii od prózy“.

Specifičnost poezie pro děti je dána odlišným věkem adresátů. Tomuto ohledu je podřízena volba témat, dílčí zpracování i výběr samotných básnických figur. Poezii pro děti a mládež můžeme dále diferencovat. Její rozmanitý charakter je dán jednak rozdílnými věkovými skupinami dětí, kterým je text určen, a dále širokou škálou dílčích literárních žánrů a forem. (Kotková, 2010)

Poezii, stejně tak jako pohádku, můžeme rozdělit do dvou základních kategorií: dětský folklór a autorská poezie. Do *dětského slovesného folklóru* patří: přísloví, pořekadlo, pranostiky, lidové písně, lidová rčení, zaříkadla, koledy, lidová říkadla, rozpočítadla nebo škádlivky. *Autorská poezie* pro děti se od dětského folklóru liší mj. také svojí obrazností, jejíž gros tvoří personifikace, nonsens nebo slovní hříčka. Ve druhé fázi mladšího školního věku se začínají recipienti v první řadě orientovat na básnický text jako na komunikát, hledají v něm přímé významy, srozumitelný obsah, zjevné postavy a napínavý děj. Přestává je zajímat jeho tvar a zvukové prostředky, navíc pozbývají schopnost přijímat jeho implicitní obraznost. Mezi hlavní představitele patří např. K. A. Vinařický, J. V. Sládek, K. V. Rais, J. Kožíšek, F. S. Procházka, V. Nezval, F. Halas, F. Hrubín, J. Seifert, Z. Kriegl, J. Kainar, M. Lukešová, J. Kašpar, K. Šiktanc aj. (Československá akademie věd, 1984)

1.4.2 Pohádka

„Není krásnějších pohádek než ty, které píše život sám.“

(Hans Christian Andersen)

V minulém století pohádky zapisovali sběratelé, kteří podobně jako známí bratři Grimmové poznali jejich hodnotu a dosah. Před mnoha staletími se pohádky předávaly ústně z generace na generaci. Po světě chodili i potulní pohádkáři, kteří jsou dnes snad jen pouze v orientě. U nás se však pohádky staly součástí rodinného života. Starší lidé měli většinou povinnost vyprávět je mladším, což shledávám jako povinnost velmi pozitivní. Své vlastní pohádky si osvojil snad každý národ.

Jak můžeme najít ve Slovníku literární teorie (1984) jedná se o prozaický žánr lidové slovesnosti, jehož vyprávění podává objektivní realitu jako nadpřirozenou s naivní samozřejmostí, jako by vše bylo skutečné; přes svoji fiktivnost tak zpravidla postihuje některé základní lidské touhy a obecné životní pravdy. Na rozdíl od pověsti se poetický výmysl netýká žádné konkrétní historické události, takže čas, místo děje, charakter a sociální prostředí se v pohádce určují jen rámcově, stereotypně a sémantické těžiště je v napětí ze sledu konkrétně daných problémů, v nichž se hrdina ocitá, a které zdařile řeší. (Československá akademie věd, 1984)

Lidová pohádka

Termín pohádka je poměrně mladý. Ještě Božena Němcová nazývala svá vyprávění Národními báchorkami a pověstmi. Jedná se o epický fiktivní příběh, v němž se ve většině případů objevují smyšlené bytosti, jako například skřítky, víly nebo draci. V moderní době se termín pohádka vžil také pro příběhy, které končí neobyčejně šťastně "pohádkovým" romantickým koncem. Původně nebyly příběhy, které bychom dnes nazvali pohádkami, samostatným žánrem. Pohádky jako samostatný žánr vyčlenili až spisovatelé v období renesance. Tento termín byl následně pevně ukotven díky mnoha literátů. O pohádkách panuje značně zkreslená představa, že byly určeny dětem a že musí vždy skončit kladně. Takové představy se nezakládají na pravdě, neboť je známá celá řada (nejen autorských) pohádek, jejichž konec nelze označit za dobrý a vůbec nebyly určeny dětem. Tyto pohádky byly jakýmsi vzorovým příběhem o lidských vlastnostech a byly vyprávěny, až když šly děti spát. Základním motivem pohádek bývá obvykle boj dobra a zla. Pohádky určené dětem končívají většinou vítězstvím dobra.

Dobro i zlo bývá povětšinou zosobněno do nějakých fantaskních bytostí, jimž jsou přisuzovány velmi vyhraněné vlastnosti. Mnoho variant pohádek, zvláště určených pro děti, v sobě má obsažen morální apel. Jsou jakýmsi návodem pro děti, jak rozlišit dobro a zlo, a jak si s nimi poradit. Až některé moderní pohádky se spoléhají jen na barvitý a víceméně prázdný děj bez ponaučení. Fantastické motivy pohádek však v minulosti nebyly pouhou ozdobou, měly svůj symbolický význam, často právě morální ¹.

Autorská pohádka

„Moderní autorská pohádka představuje nový typ pohádkového žánru. Je totiž původním, samostatným a svébytným autorským výtvorem. Od literárně adaptované lidové pohádky se liší hlavně tím, že autor – při respektování její žánrové specifičnosti – podstatně zasahuje do její ustálené ideově tematické, kompoziční nebo jazykové podoby, žánrovou normativnost vědomě narušuje, či dokonce popírá a vnáší do ní zcela netradiční, inovované a aktualizované náměty, motivy, stavební a stylové postupy i jazykové prostředky, jimiž se sepětí s folklórní pohádkou značně uvolňuje.“ (Toman, 1992: 69)

Autorská pohádka vznikla v meziválečném období a za jejího průkopníka je považován J. Mahen, případně R. Těsnohlídek. V tomto typu pohádky se většinou odráží společenská realita (sociální konflikty), mizí časová i místní neurčenost, zbavuje se nejen mysticismu, ale i víry v nadpřirozené síly a zázraky. Jednoduše se přiklání k reálnému životu. Dochází ke zlidšťování pohádkových bytostí, přisuzování zázračných schopností lidem a také dochází k zařazování hrdinů i dějů do reálného prostředí. Důraz se klade na autorův individuální vypravěčský styl, objevují se hovorové prvky, metafory, slovní hříčky, komunikace se čtenářem nebo autorský komentář. Cílem tvůrce tohoto typu pohádky je působit na fantazijní a citovou stránku dětí. (Toman, 1992)

Mezi druhy autorské pohádky patří: parodijní, animistická, biologická, nonsensová, novelistická, sociální, jejichž zastoupení je velice široké. Z nejznámějších autorů bych připomněla např. již zmiňovaného J. Mahena, K. Čapka, J. Čapka, O. Sekoru, J. Ladu, J. Wericha, V. Čtvrťka, M. Macourka, J. Karafiáta, K. Poláčka či M. Majerovou.

---

¹ OBYČEJNÝ DENÍK. *Matama.blog.cz* [online]. [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://matama.blog.cz/1010/co-je-pohadka>

1.4.3 Pověsti, báje, legendy

„Pověst je epický útvar lidové slovesnosti. Běžně se vyskytuje prozaicky i poeticky ztvárněna. Jádro příběhu může být pravdivé, avšak díky ústnímu převyprávování je příběh kvůli dramatickosti a líbivosti značně dokrášlen, proto ztrácí na věrohodnosti. Pověsti tak mohou být brány jako historické zdroje pouze s rezervou. Pověsti jsou vždy místně i časově lokalizovány a svými vypravěči a posluchači byly a jsou považovány za pravdivé - tím se liší od pohádek. Pohádky byly vytvořeny kvůli spravedlnosti v době, kdy otcové rodin pracovali na polích pod dozorem drábů. Proto si lidé začali vymýšlet "pohádky", které vždy končily šťastně a dodávaly lidem naději, že vše dopadne dobře.“²

Legendy i legendární báje původně vyprávěly o životě, smrti nebo umučení světců a mučedníků. Šlo zde převážně o epizody z jejich života. Domnívám se, že je potřeba zmínit také pověsti od Aloise Jiráska, které představují zlatý fond národního písemnictví. K dalším tvůrcům tohoto žánru patří např. O. Sirovátka, I. Obracht, E. Petiška, V. Černý, H. Klimek.

1.4.4 Bajky

Bajka je krátký prozaický nebo veršovaný příběh, ve kterém vystupují zvířata nebo věci, jakožto alegorické obrazy lidských vlastností. Jedná se o literární útvar, jenž vznikl pravděpodobně již v 6 století př. n. l. Zvířata či věci jednají v určitých situacích podobně jako lidé a lidské vlastnosti se pro ně stávají typickými. Alegorie pomáhá v samotné bajce vyjádřit názornějším způsobem to, jak autor kritizuje nehezké či nelichotivé lidské vlastnosti, nebo také mezilidské a společenské vztahy. Bajka má zpravidla humornou formu a je v ní využíváno ironie. Klade si za cíl působit na člověka a v určitém slova smyslu jej vychovávat. Ve svém závěru obvykle vyústí v nějaké mravní ponaučení. (Lederbuchová, 2002)

Jako tvůrce bajek je možno uvést autory J. Kláře, J. Hiršala, P. Šruta a J. Žáčka.

---

² POVĚST. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie*. [online]. [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Pov%C4%9Bst>

1.4.5 Příběhová próza ze života dětí

Někdy je též nazvána jako příběhová próza s dětským hrdinou. Tyto prózy mají většinou rozsah okolo sta stran a orientují se na čtenáře do 12 let věku dítěte. Próza přináší dětem pohled na to, jakým způsobem mohou řešit problémy či konflikty přiměřené jejich věku. Mohou to být např. problémy související se školou, sportovními neúspěchy apod. Zpravidla jsou prózy určené dětem psány v 1. osobě, díky čemuž se dětský čtenář lépe identifikuje s hlavním hrdinou. Próza pojímá dítě většinou jako osobnost, jak v psychologickém smyslu, tak i sociálním. Dítě je bráno jako člověk mající svou vlastní životní kreativitu a vlastní sebereflexi. Každé dítě vstupuje do společnosti jako individuum. (Chaloupka, 1989)

Příkladným autorem je Jaroslav Foglar, Eduard Bass, Ota Hofman nebo Karel Poláček. Aktuálními tématy se zabývají také Markéta Zinnerová, I. Procházková, I. Březinová, M. Drijverová, aj.

1.4.6 Próza s dívčí hrdinkou

Díla s dívčí tematikou se objevovala zejména v meziválečné próze a jsou spojovány motivem tíživého postavení žen či dívek a též snahou o emancipaci. „Polistopadové proměny české společnosti, provázené radikálními posuny sociálních vztahů, životních hodnot a morálky, výrazně poznamenaly také prozaickou tvorbu specificky zaměřenou na čtenářky teenagerského věku.“ (Toman, 2000: 21)

Počáteční fázi představují reedice původních děl J. Dědkové, H. Frankové, H. Šmahelové aj., které se v tomto žánru prosadily již v 60 – 80. letech. Autoři starší literární generace ztvárňovali příběhy dívek zachycující hlavní hrdinky v krizových okamžicích a životních situacích, v nichž musely řešit mravní dilemata, vytvářet si vlastní postoje a identitu. Tematika se pojila s prvními láskami dívek, milostnými city a partnerskými zkušenostmi, což vedlo k otevřenému zobrazování intimních prožitků a určité detabuizaci erotiky. Próza s dívčí se vyznačuje svéráznými postavami, ambiciózností dívek a včleněním jejich osudů do širšího společenského rámce. Díla tvoří spojnici mezi literaturou pro mládež a tvorbou pro dospělé. (Toman, 2000)

Mezi nejznámější spisovatele tohoto žánru patří M. Majerová, H. Mahelová, I. Hercíková, S. Rudolf, M. Drijverová nebo I. Březinová.

1.4.7 Dobrodružná literatura

K základním znakům dobrodružné literatury patří poutavý a napínavý děj odehrávající se často v exotických vzdálených krajinách, dějové zvraty, kde svoji roli sehraje v podstatě náhoda, pomoc přítele, tajné východy a jiné skutečnosti, přičemž vše se odehrává v časově i místně neohrazeném prostoru. Kromě reálných postav se v dobrodružné literatuře mohou vyskytovat postavy s vlastnostmi nebo funkcemi odlišnými od skutečnosti. Motiv bývá obsažen v názvech určitých obměn dobrodružné literatury (např. robinsonáda, indiánka, kovbojka, western či detektivka). Stejně tak dobře je obhajují zobecnělá příjmení autorů (verneovky, mayovky). Vzájemný vztah zde má estetická, výchovná a poznávací funkce. Tento žánr je zastoupen v četbě dětí v převážně druhém období základní školy. Z českých autorů – E. Štorch, V. Řezáč, O. Batlička, F. Běhounek. (Grenčiová, 1984)

1.4.8 Próza s historickou tematikou

Historická próza vychází především z výkladu dějin. Zaměřuje se na děti spíše staršího školního věku. Autorka Genčiová (1984) uvádí, že školní výuka učí děti pozvolna rozeznávat a oddělovat pohádky od toho, co se skutečně stalo. Děj se váže ke konkrétním známým místům a hovoří pravdivě o tom, co se stalo v minulosti. Literatura se opírá např. o období českých dějin a rozkvět národa, tedy k Národnímu obrození, době vlády Karla IV. a Rudolfa II. Objevuje se však také téma doby temna, kdy se národ cítil bezmocně a pociťoval represe. (Grenčiová, 1984)

Mezi nejvýraznější spisovatele tohoto žánru se řadí např. J. Tomeček.

1.4.9 Próza s přírodní tematikou

Próza zobrazuje přírodní realitu, přičemž stěžejní pozornost je zaměřena především na vztah člověka či dítěte k přírodě. Přírodní próza zasahuje nejen do literatury pro mládež, ale také do populárně naučné literatury. Dá se říci, že obraz přírody prolíná celou literaturou. V 19. století se objevuje literatura, která popisuje přírodu na základě pozorování a zkušenosti autora, odráží subjektivní vztah a postoje autora. Tematika přírodní prózy se postupně proměňovala, objevují se lovecké zážitky, pozorování zvěře,

využívání přírodního bohatství nebo také náměty ohrožení či devastace přírody. Na rozhraní 19. a 20. století se objevovaly příběhy antropomorfizovaných zvířat (tj. s přisouzenými lidskými rysy, vlastnostmi), jež byla zasazena do realistického prostředí. Autoři věnovali pozornost především klidu a vyváženosti moravské přírody, šumavské krajiny, vztahu dítěte k přírodě a ke zvířatům. (Poláček, a kol., 2000)

Do tohoto žánru se řadí např. autoři J. Thomayer, T. E. Tisovský, K. Nový, J. Zeman, V. Pazourek nebo J. Tomeček.

1.4.10 Komiks pro děti a mládež

Komiks neboli obrázkový kreslený seriál vyniká výraznou dějivostí. Jeho cílem je bezprostřední vyvolání reakce, komunikačního dosahu, vyniká také emocionalitou a zřetel si klade na vzbuzení napětí a vzrušení. Komiks vypráví příběh pomocí obrazů, čímž podporuje vizuální vnímání čtenáře. Text bývá zhuštěný a umístěný v tzv. obláčku, který vychází jakoby z úst hrdinům. Existují však také komiksy, které jsou zcela bez textu, nebo mají text pod obrazy. Neobyčejný úspěch v dějinách českého komiksu patří autorům Rychlých šípů, J. Foglarovi a J. Fisherovi. Nesmíme zapomenout ani na Ferdu mravence od O. Sekory, jenž okouznil celé generace dětských čtenářů. (Poláček, a kol., 2000)

1.4.11 Uměleckonaučná literatura

Literatura uměleckonaučná bývá nazývána také jako literatura faktu. Je dána předmětným obsahem díla, sděluje fakta naučné povahy, cestopisné, životopisné, technické či vědecké poznatky, aj. Zainteresovanost čtenáře je ovlivněna především podle toho, jaké prostředky a postupy ke sdělování jsou v daném díle použity. Uměleckonaučná próza přináší informace o určitém jevu v realitě. Charakteristickými rysy jsou zejména poutavost, pojmová přesnost a také výrazné zastoupení výtvarné složky v díle. (Říha, 1988)

Mezi autory lze zařadit R.V. Fauchara, J. Augusta, F. Běhounka, B. Říhu nebo M. Drijverovou.

1.5 Charakteristika zájmové četby žáků na 1. stupni ZŠ

Jak již samotný název napovídá, jedná se o literaturu, o kterou se dítě zajímá a věnuje se jí ve svém volném čase. Rozdíl mezi povinnou a zájmovou četbou tkví především v tom, že zájmovou si dítě vybere samo, protože má chuť si knížku přečíst a těší se na ni, těší se na hrdiny příběhu, s nimiž chce prožívat jejich osudy.

Různá nakladatelství a knihkupci dnes nabízí nepřehledné množství titulů, které mohou pomoci jak ke vzdělávání, tak k dětské radosti. Soudím, že je potřeba se řídit zájmy dítěte a pořizovat mu takové knihy, které si dítě bude samo brát do ruky, které ho budou zajímat, bude si je přát a mít z nich radost. Právě tyto knihy spadají pod dětskou zájmovou literaturu.

Nemělo by se jistě zapomínat ani na rozdělení literatury na dívčí a chlapeckou, kde každá má svůj úkol ve výchově dítěte, zejména pak dospívajících. Ovšem podotkla bych, že především naučná literatura je dětem velmi přínosná. Atlasy a encyklopedie jsou navíc doplněny poutavými obrázky, tudíž jsou pak lákavější a poskytují možnost vzdělávání dítěte i mimo dosah školní instituce. Podněty ke kontaktu s uměleckou literaturou přichází z různých institucí a také v různé míře a kvalitě. Domnívám se, že zde přetrvává vliv rodiny. Rodiče své dítě ovlivňují i výběrem knih, časopisů, divadelních představení, rozhlasových či televizních pořadů. Avšak i škola je podnětným prostředím pro setkávání s knihou, ať už se jedná o školní knihovnu, hodiny literatury a čtení. Existují i další příležitosti, díky nimž děti využijí vlastní literární tvořivosti, například při vydávání školního časopisu.

Povinná školní četba sice obsahuje spoustu zajímavých a hodnotných titulů sloužících základnímu vzdělání, ale nenaučí dítě tomu, aby si samo vzalo nějakou knížku a se zájmem si ji přečetlo. Záleží tedy hlavně na učiteli, jaké knihy pro tuto četbu vybere, jestli dá dětem na výběr z více titulů, a zda je s nimi obecně seznámí. Nemělo by jít o stroze zadaný úkol, při jehož nedodržení bude následovat poznámka, která dítě spíše odradí nebo napomůže k tomu, že si dítě začne stahovat obsahy knih z jiných přístupných zdrojů. Učitelé, ale i rodiče by měli s dítětem o knize komunikovat. Považuji za důležité probrat s dětmi, co se jim na knize líbilo, co je zaujalo, co si zapamatovaly a co se jim naopak nelíbilo a nudilo je. Tím si děti procvičují paměť a zlepšují vyjadřovací schopnosti.

2 DÍTĚ JAKO ČTENÁŘ

Již v raném věku se dítě setkává s knihou. Je mu příležitostí k prožití hezkých chvil se svými rodiči. Dalo by se říci, že se jedná o klíčové období, v němž začíná být formován vztah dítěte ke knihám. Prostřednictvím knih se učí vnímat krásu mateřského jazyka, rozvíjí si slovní zásobu a paměť, ale dostává také odpovědi na nejrůznější otázky. S nástupem do školy nastává pro dítě zcela nová etapa jeho života. Dítě nastupuje do první třídy jednak fyzicky zralé, a jednak zralé i po stránce duševní. Kromě toho se učí být samostatným, přestává být závislý na rodičích a učí se přijímat jinou autoritu než jejich, tj. autoritu učitele.

Skutečnost, že se rodiče svému dítěti dosahujícímu školního věku věnují daleko méně, než v předchozím období, považuji za poněkud nepříznivou. Děti potřebují neustálou komunikaci, aby si zvýšily slovní zásobu. Bohužel ne všichni rodiče se svým ratolestem mohou věnovat v takové míře. Dochází k odkládání dětí k televizím či počítačům. Místo toho, aby dítě četlo hezkou knížku nebo si vyprávělo s rodiči, často usedne na radu rodičů k televizi a nemluvě pozoruje pohybuující se obrázky. Přestože se učitel snaží sebevíc, míním, že těch pár hodin ve škole, navíc s dalšími dětmi okolo, nemůže v žádném případě nahradit domácí rozhovory, čtení z knih nebo dětských časopisů. V hodně školách chybí předmět, v němž by se děti mohly naučit čtení jako takovému, jedná se o aktivitu, která prochází celým obdobím, kdy dítě školu navštěvuje. Vše začíná hlasitým předčítáním na prvním stupni a pokračuje až do ukončení povinné školní docházky. Tím, že dítě čte nejen ve škole, učí se přirozené komunikaci, dokáže sdělovat své prožitky a emoce, sdílí s jinými dětmi či dospělými jejich názory apod. Samovolně bychom měli dítě přivést k tomu, aby bylo zvědavé a chtělo si číst vše, co se kolem něj naskytne, počínaje kuchařkou, podle níž maminka vaří, až po různé příbalové letáky k lékům, návody ke hrám, dále noviny nebo v lepším případě dětské časopisy, inzeráty, instruktáže apod. Tím vším si dítě obohacuje slovní zásobu.

Měli bychom seznamovat děti s tím, že každá kniha je jiná, každá má své kouzlo a je jedinečná. Myslím si, že je potřeba naučit děti chodit se zájmem do knihoven, které pomalu zejí prázdnotou. Děti, které knihovnu navštíví, si většinou půjčují takové knihy, které potřebují do školy. Jen málo z nich si pak zapůjčí knížku vysloveně pro radost.

Učitelé, ale rovněž i rodiče, by si měli klást za důležitý cíl nenásilně děti přimět ke čtení jako k významné činnosti, která se z našeho světa pomalu vytrácí v záplavě počítačových her nebo televizních programů³.

2.1 Charakteristika čtení a čtenářství

Čtenářství lze definovat jako plánovité a cílené rozvíjení četby. Děje se tak ve spolupráci se školami, knihovnami a jinými vzdělávacími institucemi, často je doprovázeno institucionálně organizovanými kampaněmi a podpůrnými akcemi. Pojem čtenářství se používá zejména v souvislosti s dětskou populací. Od čtení se čtenářství liší tím, že je vždy spojeno se záměrnou dobrovolnou činností, se zálibou⁴.

Podle definice ze Slovníku literární teorie (1984) považujeme čtení za „způsob vnímání literárního díla ve formě písemného projevu. V průběhu tohoto procesu vstupuje literární dílo do vědomí čtenáře a konfrontuje se zde s jeho zkušenostním komplexem. Výsledek tohoto procesu bývá označován jako dotváření díla čtenářem, tzv. konkretizace. Podle míry tohoto dotváření se někdy hovoří o aktivním a pasivním čtení“ (Československá akademie věd, 1984: 63)

2.2 Vývojové etapy dětského čtenářství

Na počátku školních let si dítě osvojuje také grafickou podobu jazyka a začíná samo číst. S tím nastupuje kritický bod, jímž je správný výběr prvních knih pro děti. Sám pojem první knížky dnes nabývá v pracích o dětském čtenářství doslova terminologické povahy v tom smyslu, že kniha, jež se zapíše do vědomí dítěte jako bohatý čtenářský zážitek v době, kdy začíná číst, otevírá stimulaci dalších čtenářských zážitků. Funguje to také naopak. Jsou-li první čtenářské zkušenosti dítěte záporné, pak vzniká nedůvěra k literatuře, které se dítě obtížně zbavuje. Některé výzkumy např. ukázaly, že dospělý člověk mající intenzivní vztah k četbě si často vzpomene na knížku ze svého dětství, která na něho silně zapůsobila, zatímco dospělí „nečtenáři“ to obvykle

³ SVĚT DĚTSKÉ FANTAZIE. Čtení ve školním věku nejen pro radost. *Svetdetskefantazie.cz*. [online]. [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://www.svetdetskefantazie.cz/clanky/cteni-ve-skolnim-veku-nejen-pro-radost.cz>

⁴ ČTENÁŘSTVÍ. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie*. [online]. [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cten%C3%A1%C5%99stv%C3%AD>

nedovedou. Znamená to tedy, že první knihy dítěte jsou mimořádně důležité, neboť špatný dojem z nich si pak dítě těžko opravuje. Právě první čtenářské zážitky nemusí být vždy propojeny se zájmem dospělých o tyto zážitky a s reflexí četby dětí dospělými, tj. s tím, jak dospělí o četbě s dětmi hovoří a jak na ní s dětmi spolupracují. (Mulač, 2006)

Podle Mulače (2006: str. 56) ve vývoji dětského čtenáře rozlišujeme několik níže uvedených etap, které zhruba odpovídají vývojovým stádiím dětské psychiky. Ovšem musíme zohlednit také to, že se čtenářská vyspělost dětí nemusí shodovat s jejich biologickým věkem.

Předčtenářské období:

Období prenatalního vývoje	
Období nemluvněte	0 – 1 rok
Období batolete	1 – 3 roky
Období předškolní	3 – 6 roků

Čtenářské období:

Mladší školní věk (prepuberta)	6 – 11 roků
Střední školní věk (puberta)	11 – 14 roků
Starší školní věk (postpuberta)	14 – 16 roků
Dozrávání (adolescence)	16 – 20 roků
Období mladé dospělosti	20 – 30 roků
Období střední dospělosti	30 – 40 roků
Období zralé dospělosti	45 – 60 roků
Období stáří (senium)	60 a více roků

Čtenářství v předškolním období

U dětí v předškolním věku, počínaje nemluvnaty, je první kontakt s knihou prostřednictvím matky velmi důležitý. Dítě poznává řadu obrázků, dokáže je nazvat nebo napodobit zvuk odpovídající tomu, co na obrázku vidí. V tomto období se rozvíjí psychika, ale také základní motorika, experimentace, řeč či citové reakce. Právě v období batolete hraje řeč na rozvoj psychiky největší roli. Dítě rozumí druhé osobě ještě dříve, než se samo naučí mluvit. Mimo jiné se rozvíjí také představivost a paměť. Zhruba od tří let věku můžeme začít pěstovat u dítěte vztah ke knížce. Začínáme různými obrázkovými knihami, říkadly, písničkami či leporely. Důležitou roli hraje také pohádka. Zhruba od tří do šesti let se dítě dokáže soustředit na delší vyprávění, porozumět mu a následně ho převyprávět. Také si na dílo dokáže vytvořit svůj názor. Pro toto období hraje velmi důležitou roli ilustrace, která by měla být na stejné úrovni s literární stránkou dětské knihy. (Gallagher, 2009)

Čtenářství mladšího školního věku

Toto období je spojeno s nástupem do školy. Převážně v prvním a druhém ročníku si děti ještě nečtou pro svoji zábavu, ale vyžadují čtení po dospělých. I v tomto věku se stále klade důraz na vizuální stránku knihy, převážně v první fázi tohoto období. Podle autora Jaroslava Toman (1992) se celkový postoj dětského čtenáře k realitě a jejímu uměleckému ztvárnění vyznačuje hlavně bezprostřední emocionalitou a prožitkovostí, která je úzce spjata s jeho životní praxí, představivostí, prožitky, fantazijní, herní, jazykovou aktivitou nebo obrazným myšlením. Ovšem, co se týká druhé fáze mladšího školního věku, zde již u dětského čtenáře dochází k prudkému rozvoji poznávacích a racionálních aktivit, převážně logického a pojmového myšlení. V důsledku toho si prepubescentní čtenář vytváří převážně kognitivní přístup k realitě provázený narůstající potřebou věcného poučení. Děti nalézají největší prožitkové zážitky, ponaučení či vzory převážně v pohádkách, v příbězích se současným dětským hrdinou nebo například v dobrodružné povídce. Podle různých modelových situací si děti utvářejí vlastní životní postoje a lépe se orientují v mezilidských vztazích. (Toman, 1992)

Čtenářství staršího školního věku

Převážně v období puberty začíná být výraznější zájem o četbu. Dospívající v literatuře často hledají odpovědi na svoje otázky. Lze jistě říci, že četba značnou měrou uspokojuje touhy po romantických či dobrodružných chvílích a také podněcuje fantazii. Dospívající mají snahu hledat pravdu, získávat nové vědomosti a poznatky, aby si sami mohli vytvořit názor na svět, který je obklopuje. Z hlediska zájmu o čtení shledáme velkou pestrost a do značné míry shodnost se zájmy dospělých, díky čemuž se dospívající, starší patnácti let, řadí v knihovnách spíše mezi čtenáře pohybující se v oddělení pro dospělé. V tomto období získává vzdělávací a informační funkce literatury značný význam. (Toman, 1992)

2.3 Podpora dětského čtenářství na základních školách a v knihovnách

Základní škola je první instituce, kde se s knihou setkávají všechny děti bez ohledu na jejich dosavadní čtenářské zkušenosti nabyté buď u rodičů, nebo v mateřských školách. Právě základní škola má pro utváření vztahu dítěte ke knihám, podle mě, zásadní význam, jelikož naučí děti nejen číst, ale také položí základy jejich samostatnému čtenářství. Měla by začínajícím čtenářům ukázat, že čtení není jen nudná a obtížná činnost, ale že s sebou přináší spoustu užitečných informací, nových poznatků, možností i netušené zábavy.

Výuka čtení, četba literárních děl (a tedy i neoptimálnější prostor pro podporu dětského čtenářství) je v podmínkách současného českého školství součástí předmětu Český jazyk a literatura⁵. Učitelé mají za úkol naučit své žáky číst, naučit je základům českého jazyka, předat jim potřebné znalosti z literární teorie a seznámit je se základními díly národní i světové produkce. Předmět literatury a čtení je obsahově velmi bohatý s poměrně nízkou hodinovou dotací, což si myslím, že je velká škoda.

---

⁵ Podle RVP pro základní vzdělávání patří vzdělávací obor „Český jazyk a literatura“ do vzdělávací oblasti „Jazyk a jazyková komunikace“ a v rámcovém učebním plánu má určenu minimální časovou dotaci 35 hodin na prvním stupni a 15 hodin na stupni druhém.; *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* : (se změnami provedenými k 1. 9. 2007) [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2007. 126 s. Dostupný z www: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf.

Za prvořadý úkol učitelů je požadována také motivace dítěte k četbě, naučit ho porozumění textu a prohlubovat v něm zájem o knihu. Pedagog by měl při působení na žáka přihlídnout ke všem zmíněným faktorům, a proto musí zvolit takové postupy a metody, aby byl jejich účinek v rámci omezeného časového prostoru k výuce literatury co nejefektivnější. Z toho důvodu mohu konstatovat, že zastávat roli učitele není vůbec snadné. Musí zohledňovat všechny možné problémy, které s sebou nesou například obsáhlé učební osnovy a s nimi nedostatek času na jejich dodržování. V tomto případě hraje podstatnou úlohu i zdržování výuky kvůli testům, zkoušení a hodnocení žáků, v neposlední řadě také nedostatečný zájem žáků či samotného učitele, špatný přehled o aktuálních titulech dětské četby, tím pádem i nevhodný výběr textů pro vyučování literatury apod.

„Při svém působení na žáky by pedagog neměl zapomínat, že prostor pro literaturu má být ze všeho nejvíce prostorem pro radost, pro potěšení dětí ze čtenářství.“ (Chaloupka, 1995: 71)

V této oblasti vzdělávání je nesmírně důležitá spolupráce učitelů s knihovnami, jelikož veškeré činnosti, které v rámci knihoven děti absolvují, jsou ryze zábavného či populárně-naučného charakteru. Toto mimoškolní působení na dítě má (na rozdíl od školního) výhodu v tom, že jsou aktivity dětí v knihovně zpravidla dobrovolné a nemají tedy negativní konotaci povinnosti. Všechna témata jsou předkládána nenásilnou a zábavnou formou, což se pozitivně odráží na ochotě dětí aktivně se zapojovat do jednotlivých činností. Lze tudíž předpokládat, že malí návštěvníci knihovny budou celkově otevřenější jejímu vlivu, proto je působení na ně intenzivnější a účinnější. (Toman, 1999)

2.4 (Ne)čtenářství a zájmová četba

Čtení je hodnotou nejen individuální, ale také společenskou. (Gallagher, 2009) Dospělý člověk vnímá celkově čtenářství jako výraz osobní i společenské vyzrálosti. S ochotou se k těmto atributům hlásí. Totéž vyžaduje od mladší generace. Dospívající své čtenářství však nedeklarují, nejsou čtenáři v tom smyslu, jak jej vnímají dospělí. Nechtějí sdílet tytéž hodnoty jako generace jejich rodičů či prarodičů a ve své podstatě jsou i z jejich sdílení vyloučení, poněvadž skladba jejich četby obecným měřítkům nevyhovuje.

Dospívající je tedy čtenářem implicitním – čte skrytě, jako čtenář se realizuje jen ve vrstevnické skupině se stejnými zájmy, která jeho výběr čtiva ocení. Být čtenářem v očích některých dospívajících lidí znamená jakési vyhovění normám společnosti, které nám říkají, co se má správně dělat. Na jedné straně se tedy setkáváme s ustavičným očekáváním dospělých, jež jsou vedeni jakousi rovnicí úspěšnosti, dbají na zkušenost a perspektivu. Na straně druhé se nachází antropologická konstanta dospívání, která má své těžiště sociálního úspěchu právě mezi vrstevníky, tj. dominují zde individuální socializované hodnoty. Dospělý člověk tedy vidí, že děti a dospívající málo čtou, avšak nebude to až zcela taková pravda. I když čtenářství opravdu upadá a dostává se na poslední místa zájmu našich dětí, stále se najdou tací, kteří drží hladinu a udržují průměr čtenářů v naší zemi. (Gallagher, 2009)

Podle Komparníkové (2011, str. 38) komunikativně pojaté hodiny literární výchovy podporují četbu žáka jako jednu z nejdůležitějších metod školní práce a rozvíjí či kultivují jeho osobnost. Učitel má nejlepší předpoklady pro poznání kvality čtenářství u svých žáků. Svým způsobem výuky může žáky buď od čtení naprosto a nadobro odvézt, nebo je naopak promyšleně motivovat k další touze se vzdělávat po stránce literární. Specifikou mladého čtenáře je skutečnost, že v počátcích svého vývoje není zcela svobodný při výběru toho, co by rád četl. V převážné míře je závislý na rodičích, kteří mu většinou knihu vybírají. Už samotný výběr knih mimočítankové a zájmové četby hraje zásadní roli. S počátkem školní docházky začíná vztah ke čtení a výběr knih ovlivňovat další významný činitel, jímž je právě samotná škola. Jinými subjekty podílejícími se významně na tvorbě knih pro děti jsou dětské spisovatelé a jejich ilustrátoři. Česká literatura pro děti a mládež v mnoha případech navazuje na bohatou tvorbu předchozích autorů, ale i tak nemá nouzi o spoustu kvalitních současných dětských spisovatelů a ilustrátorů. Jako další faktor lze zmínit nespočet dětských nakladatelství, jejichž nabídka je v současnosti velice pestrá a zabírá veškeré žánry dětské literatury. Jako poslední důležitý faktor bych uvedla knihovny, o nichž byla řeč v předchozích kapitolách. Jen zopakuji, že knihovna ve spolupráci se školou sehrává významnou roli v získávání dítěte pro četbu. Schopnost číst, čtenému porozumět a na základě toho umět získané informace zpracovat a použít, můžeme v současné společnosti přirovnat téměř ke schopnosti přežít.

Podle článku v Literárních novinách od Komparníkové (2011: 14) by měl být dítěti umožněn výběr zájmové literatury zcela bez nátlaku na ta či jiná díla. Žákovi by měl být doporučen okruh knih přiměřený jeho věku, nikoli však vnučován. Sám žák si z nabídky vybere dílo, které je mu svým obsahem a formou zpracování nejbližší. Při rozhovoru o tom, zda jsou dnešní děti v životě o něco ochuzené, autorka uvedla následující: „V jistém smyslu určitě ano. Dětský svět se změnil se vším všudy, je nebezpečnější, svázanější a méně svobodný. Vše je rychlejší, i auta, která jezdí o hodně rychleji, což je pro děti ohromné riziko. Když jsme byli malí, měli jsme na parkovišti před panelákem obrovské kluziště celou zimu. Teď by to nešlo, protože parkoviště jsou přeplněná auty. Pro nás byla samozřejmost bezcílně se toulat a posedávat s ostatními dětmi kdekoli venku. Teď mají děti vše naplánované, pořád plní nějaké povinnosti, tak jim neberte alespoň tu volnost při výběru knížky pro zájmové čtení. Víte, hodně lidí si myslí, že děti jsou automaticky šťastné už jenom proto, že jsou dětmi, ale to není vůbec pravda. Je to úplná hloupost. Děti mají svůj svět, své strachy – tak hluboké a děsivé, že ani kolikrát nevíme, z čeho pramení. A je třeba si uvědomit, že to, co zažijí v dětství, si potom v sobě jako zvláštní pečeť ponесou celý život.“

Zmíněná autorka napsala neobvyklý román pro děti *Piata lod'* z roku 2010, kde se snaží poukázat na starosti a strasti jedné bezprizorné dívky z bratislavského sídliště. Jedná se o detektivní příběh s prvky magického realismu, který se stal za svého vzniku předmětem vášnivých debat. Jedni ho nadšeně chválí, jiní zatracují. Nicméně příběh je velice čtivý. Dokonce i my, dospělí, se z něj můžeme hodně naučit o světě, ale i o dětské duši a tužbách.

2.5 Dětská fantazie

Před 150 lety napsal německý pedagog Jean Paul ve své učebnici pedagogiky: „Dáte-li dítěti suchou větev, jeho fantazie dá na ní vykvést různým. Dejte mu lupínek růže a bude po řece řídit kouzelnou lodičku.“ (Streit, 1992: 12)

Je-li hra činností vnější, pak poslech i četba pohádek směřuje dovnitř. Při hře se síly fantazie sbíhají do vnějšího volního jednání, ovšem poslouchání pohádek působí bezprostředně na vnitřní citový život. Duše se obohacuje, barví a naplňuje. Jako stíny se v ní rýsují výšiny i hlubiny budoucích osudů malých čtenářů. Bez této podstatné výživy zůstanou dětské duše vnitřně tupé, neohebné a citově chudé. Když k tomu všemu ještě

žijí v jalovém a na přírodu chudém prostředí, mohou vnitřně zcela otupět. Pohádky mají dnes stále důležitější poslání ve ztechnizovaném a na přírodní dojmy stále skoupějším světě. Je třeba duši povzbudit, naplnit a rozveselit. (Miller, 2009)

Děti obklopené železem, sklem a betonem, právě v mladším školním věku, potřebují pohádky a příběhy, které v nich probudí hlubokou niternost. Nemyslí se ovšem pohádky na CD přehrávačích či audioknihy na internetu. To jsou jen nepochybné náhražky, které nabízejí místo chleba kamení. Podíváme-li se na problematiku i z jiné stránky, tak si můžeme všimnout, že rentabilita zábavního průmyslu přitahuje v mnoha zemích milióny podnikatelů. Podnikatelé obchodují s dětským hladem po obrazech, po představách, a to zcela bezohledně. Zhruba ve věku pěti až dvanácti let dítě přímo lační po obrazech. Jeho obrazotvornost pracuje na jakýsi vyšší popud. Je důležité, aby přijímalo zdravé obrazy, které také budou zdravě utvářet jeho fantazii. Padne-li však na falešné a nepřiměřené obrazy jeho vnitřní bytosti, může se jeho fantazie neboli obrazová vnitřní galerie, deformovat. Důležitost tohoto problému si neuvědomují dokonce ani rodiče, kteří jinak svým dětem věnují všemožnou péči. (Miller, 2009)

Přehnanou a rozrušenou fantazii obecně nazýváme fantastikou či „blouznivostí“. Je to zchaotizovaná dětská fantazie, jejíž představy se vytrhly z lidských proporcí a změnily se v senzace, nadsázky nebo také v kýč. Mohou za to převážně nové moderní animované pohádky typu Spiderman, Transformers apod. Tyto zpitvořené pseudopohádky hromadně obluzují prostou dětskou fantazii. Odpovědný vychovatel by měl radikálně odmítnout všechny tyto drsné karikatury. Dětem by se mělo poskytovat co nejvíce ticha, klidu, dobrosrdečnosti a nikoli umělé bičování obrazotvornosti, s nímž nyní bohužel televize chaotizuje jejich duše. Obrázek s poctivou fantazií probouzí u dětí zdravé cítění. (Streit, 1992: 15)

2.6 Problematika současného televizního vysílání pro děti aneb „proč televizní vysílání pro děti není pro děti“

V souvislosti s oblastí televizního vysílání může dojít k citelnému poškození dětského vývoje, což se děje pouze vinou nic netušících rodičů. Děvčátko z druhé třídy přišlo jednou po hodině vyprávění pohádek za svou učitelkou a řeklo: „Mám mnohem raději pohádky od vás než z televize. Když vy vyprávíte, stoupají mi obrázky ze srdce nahoru“. Žádný dospělý by nevyjádřil přesněji a krásněji rozdíl mezi obrázky, které vyrůstají z vnitřní fantazie, a fotografiemi z filmu. Pedagogové, psychologové a lékaři se v poslední době zabývali nebezpečím, jež přináší dětská televize. Na jednom odborném semináři, který nesl název „Děti a mládež před obrazovkou“, řekla pedagožka Dr. Krausová, že televize představuje nejméně vhodný prostředek ke zprostředkování zdravého dětského světového názoru. Také v Anglii stále častěji vznikají různé protesty pedagogů proti televizním pořadům pro děti působícím negativně nejméně ve dvou směrech; za prvé pasivní přihlížení vyvolává všeobecné ochromení iniciativy a duševní svěžesti dětí (neschopnost k vlastní hře, pokles školního prospěchu). A za druhé u jiných dětí se dostaví pohybová nervozita, neklid, potřásání končetinami, což přechází v úplnou neschopnost klidného soustředění. Tyto vztahy jsou dnes již jasné a uznávají je dokonce i sami televizní odborníci. Například také Dr. C. Münster, programový koordinátor německé televize tvrdí: „Je to úplný nesmysl pedagogicky, když posadíme před obrazovku děti před osmým nebo i desátým rokem.“ Televize vyzařuje radioaktivní paprsky, což ukazuje nejen Geigerův počítač, ale i instinkty psů a koček, kteří nikdy neusnou v jejich dosahu. Experimentálně se také potvrdilo, že menší zvířata jako myši, akvarijní rybky a pokojoví ptáci v blízkosti televize brzy hynou. Při výrobě potřebné frekvence více než 15 600 Hz za sekundu vzniká v každém přístroji agresivní vysoký tón, který hraničí s dolní hranicí kmitočtu, a proto ho lidské uši neregistrují. Nervový systém malých zvířat je však na to velmi citlivý. U dospělých lidí to dosud ještě není dostatečně prozkoumáno. U dětí je však již teď zřejmé, že kromě duševních a fyziologických poruch dochází k mechanickému zakrnění smyslů. A to je příliš vysoká cena za těch pár bizarností z celého světa, které televize může poskytnout. (Streit, 1992)

Dnes trpí děti mnoha nevyhnutelnými civilizačními stresy, jako jsou hluk, doprava, atd. Rozumní rodiče by proto měli takovou dodatečnou a vyhnutelnou zátěž, již je právě televize, co nejvíce eliminovat. Civilizace přece nesmí oloupit naše děti o zdravé přirozené smysly a o vrozenou obrazotvornost duše. Naše pozorování by mělo vyznít jako varování k bdělosti; vždyť utváření dětské duše musí v současné době počítat se ztíženými vlivy prostředí. Své úsudky tvořme proto mnohem uvědoměleji než dříve, pokud nechceme, aby nás civilizace převálcovala. (Streit, 1992)

3 PROJEKTY PODPORUJÍCÍ DĚTSKÉ ČTENÁŘSTVÍ

K podpoře dětského čtenářství nemusí sloužit jen samotné knihy a četba, ale také různé typy aktivit. V této oblasti dnes již figuruje celá řada zdařilých celostátních knihovnických akcí a projektů. Ve své diplomové práci se zmiňuji o těch nejznámějších, které můžeme spatřit v následujícím přehledu:

- 1) Celostátní projekty   Celé Česko čte dětem
Rosteme s knihou

- 2) Akce knihoven   SKIP
Klub dětských knihoven   → Noc s Andersenem
→ Kde končí svět
→ Kamarádka knihovna
→ Den pro dětskou knihu
→ SUK – Čteme všichni

- 3) Internetové stránky

- 4) Další projekty

3.1 Celostátní projekty

3.1.1 Celé Česko čte dětem

Neziskovou organizaci s názvem *Celé Česko čte dětem* založila v roce 2006 Eva Katrušáková. Organizace již šestým rokem úspěšně realizuje stejnojmennou celostátní kampaň v České republice. Ovlivnila ji i kniha s názvem *Učebnice předčítání* od amerického autora Jima Trelease, nejznámějšího amerického propagátora myšlenky pravidelného čtení dětem. Trelease ve své publikaci rodiče přímo vybízí: „Bez ohledu na to, kolik máš práce, je tou nejdůležitější věcí, kterou můžeš učinit pro budoucnost svého dítěte kromě projevů lásky a objímání, také každodenní hlasité čtení a omezení televize.“⁶

Tato osvětová a mediální kampaň, největší svého druhu v České republice, se zaměřuje na podporu čtenářské gramotnosti dětí a mládeže, ale také na propagaci hodnotné literatury a budování pevných vazeb v rodině prostřednictvím společného čtení. Podporou hlasitého předčítání pomáháme utvářet pevné pouto mezi rodičem a dítětem. Naše aktivity jsou určeny nejen dětem, zapojujeme všechny generace. Smyslem projektu je upozornit společnost, že pravidelné předčítání pozitivně ovlivňuje emoční rozvoj dítěte a podporuje jeho zájem o čtení v dospělosti. Odborníci se shodují, že pravidelné předčítání rozvíjí slovní zásobu dítěte, jeho myšlení, paměť a fantazii. Obohacuje ho nejen o vědomosti, ale má vliv i na mravní a hodnotový vývoj dítěte. Pravidelným předčítáním v přívětivém prostředí lze dosáhnout toho, že se čtení pro dítě stane stejně poutavým, či dokonce ještě poutavějším než televize. Do akce *Celé Česko čte dětem* se zapojují nejen rodiče, ale i mateřské a základní školy, knihovny, dětská oddělení nemocnic a další dobrovolníci. V současné době projekt podporuje celá řada známých osobností ze světa kultury, umění a sportu.⁷

Projekt zaštiťuje Ministerstvo kultury České republiky, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, Dětský fond OSN UNICEF a Národní knihovna České republiky. Osobní záštitu nad projektem nesl Václav Havel.⁸

---

⁶ SVĚT PLNÝ FANTAZIE: Celé česko čte dětem. *Fiftyfifty.cz* [online]. 2009 [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://www.fiftyfifty.cz/Svet-plny-fantazie-Cele-Cesko-cte-detem-9309850.php>

⁷ O NÁS: Celé česko čte dětem. *Celeceskoctedetem.cz* [online]. [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://www.celeceskoctedetem.cz/cz/menu/7/o-nas/>

⁸ CELÉ ČESKO ČTE DĚTEM. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Cel%C3%A9_%C4%8Cesko_%C4%8Dte_d%C4%9Btem

3.1.2 Rosteme s knihou

Jedná se o celostátní kampaň určenou na podporu dětského čtenářství, která byla zahájena jako propagace čtení knih v České republice. Byla založena občanským sdružením Svazem českých knihkupců, nakladatelů a společností Svět knihy, s. r. o. pro stejnojmenný veletrh Svět knihy Brno 2005.

„Projekt je realizován ve spolupráci s profesními a mediálními organizacemi a subjekty, které působí v oblasti propagace četby, případně aktuálně pracují na projektech, jež se této problematice týkají. Vznik projektu s názvem „Rosteme s knihou“ zaměřeného na zvyšování čtenářské gramotnosti vyplývá ze zodpovědnosti Svazu českých knihkupců a nakladatelů jako zástupce nakladatelského a knihkupeckého oboru, který se významně podílí na spoluvytváření české knižní kultury.“⁹

Společnost se neustále aktivně zamýšlí nad podporou a propagací četby s ohledem na negativní důsledky, které by ignorace vážnosti problému mohla způsobit. Projekt zaměřený na získávání kladného vztahu k literatuře a knihám oslovuje zajímavým způsobem zejména předškolní a školní mládež s cílem rozvíjet a prohlubovat jejich literární vzdělání a čtenářskou vyspělost, zlepšovat a obohacovat komunikační schopnosti a obecně kulturní znalosti. Smysluplnost projektu je dána perspektivní péčí o růst intelektuálního potenciálu naší země. Zásadní aktivitou kampaně *Rosteme s knihou* jsou oficiální webové stránky (www.rostemesknihou.cz), jejichž prostřednictvím jsou zveřejňovány informace o pořadech a akcích konajících se v České republice, a mají význam i pro šíření vztahu k četbě knih. Stránky jsou určeny pro rodiče, učitele, knihovníky, nakladatele a knihkupce, ale i pro děti a mládež.¹⁰

⁹ KAMPAŇ NA PODPORU ČETBY KNIH. *Rostemesknihou.cz* [online]. © 2007 [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://www.rostemesknihou.cz/cz/rosteme-s-knihou/o-projektu/>

¹⁰ ROSTEME S KNIHOU. *Svetknihy.cz* [online]. © 2007 [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://www.svetknihy.cz/cz/menu/rosteme-s-knihou/>

3.2 Akce knihoven

3.2.1 SKIP

Označení znamená *Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky* (SKIP), jenž tvoří dobrovolnou profesní a stavovskou organizaci knihovníků a informačních pracovníků, která má charakter občanského sdružení. Posláním SKIP je usilovat o soustavné zvyšování úrovně knihovnické a informační práce a s tím spojené prestiže oboru a také o to, aby ze strany státu, zřizovatelů knihoven a informačních institucí byly vytvářeny příznivé podmínky pro jejich rozvoj a činnost.¹¹

3.2.2 Klub dětských knihoven

Klub dětských knihoven (dále jen KDK) představuje zřejmě nejvýraznější organizaci věnující se cíleně a dlouhodobě podpoře dětského čtenářství na celostátní úrovni. Jedná se o neaktivnější odbornou sekci SKIPu. Oblastí zájmu KDK je realizace projektů na podporu čtení u dětí, snaží se o vylepšení a zkvalitnění knihoven a jejich služeb, ale také o nejrůznější proškolení knihovníků dětských oddělení.

K nejznámějším projektům KDK patří:

- **Noc s Andersenem**

Významným podnětem v oblasti podpory dětského čtenářství se stala dnes už i mediálně dobře známá akce *Noc s Andersenem*. Původní nápad patří dvěma knihovnicím z dětského oddělení Knihovny B. Beneše Buchlovana z Uherského Hradiště. Zde se poprvé v roce 2001 uskutečnilo u příležitosti oslavy Mezinárodního dne dětské knihy nocování dětí v knihovně nazvané Noc s Andersenem. Knihovnice z Uherského Hradiště napadlo, že by se dětem mohlo líbit strávit v dětském oddělení mezi knihami celou noc vyplněnou nejen společným čtením oblíbených knih, ale i spoustou her, soutěží a dalších zábavných aktivit. Nápad měl velice příznivou odezvu u všech účastníků, a protože si knihovnice nenechaly svůj nápad jen pro sebe, začaly se postupně do nocování zapojovat i další knihovny v republice. Tato neobvyklá knihovnická aktivita byla hodnocena velmi pozitivně ze strany účastníků, jejich rodičů

---

¹¹ SVAZ KNIHOVNÍKŮ A INFORMAČNÍCH PRACOVNÍKŮ ČESKÉ REPUBLIKY. Historie a poslání SKIP. *Skipcr.cz* [online]. © 2010 - 2012 [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://www.skipcr.cz/co-je-skip>

či informované veřejnosti. Zpočátku nenápadná akce se v průběhu několika málo let stala nejen celorepublikou záležitostí, ale dokonce projektem s mezinárodní účastí knihoven ze Slovenska, Polska, Německa a Slovinska.¹²

- **Kde končí svět**

Tento projekt ve dvouletých intervalech zastřešuje čtenářské, literární, výtvarné a dramatické aktivity veřejných knihoven pro děti. Do této akce se zapojují převážně knihovny.

- **Kamarádka knihovna**

Jedná se o soutěž o nejlepší dětskou knihovnu, přičemž vyhodnocení provádí SKIP a KDK. Soutěžní kritéria jsou především spokojenost dětí s knihovnou, týdenní provozní doba oddělení pro děti, procento registrovaných dětských čtenářů, počet výpůjček na jednoho registrovaného dětského uživatele, počet kolektivních akcí pro děti delších než 30 minut, počet stanic veřejného internetu, které jsou k dispozici dětem, přírůstek knihovního fondu oddělení pro děti za rok, členství a aktivita v Klubu dětských knihoven SKIP (KDK).¹³

- **Den pro dětskou knihu**

Stejně jako Noc s Andersenem je *Den pro dětskou knihu* součástí oslav velkého čtenářství. Tento celostátní projekt je organizován od roku 2007 vždy v předvánočním období (sobota před první adventní nedělí). Tak jako ostatní projekty má za úkol podpořit dětskou četbu, můžeme zde spatřit celodenní program různých aktivit a také je možné v knihovně zakoupit některé tituly jako ideální dárek pod stromeček.¹⁴

- **SUK – Čteme všichni**

Jedná se o anketu o nejoblíbenější knihu, kterou vyhlašuje každoročně Sukova studijní knihovna u příležitosti Mezinárodního dne dětské knihy. Ceny se předávají spisovatelům, ilustrátorům a nakladatelstvím.¹⁵

---

¹² NOC S ANDERSENEM. *Nocsandersenem.cz* [online]. © 2010 [cit. 2012-09-19].

Dostupné z: <http://www.nocsandersenem.cz/>

¹³ KAMARÁDKA KNIHOVNA: Hlavní soutěžní kritéria. *Kamaradkaknihovna.cz* [online]. © 2007 – 2012 [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://www.kamaradkaknihovna.cz>

¹⁴ DEN PRO DĚTSKOU KNIHU. *Dendetskeknihy.cz* [online]. © 2009 – 2011 [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://www.dendetskeknihy.cz/>

¹⁵ PORTÁL ČESKÉ LITERATURY. SUK - Čteme všichni 2011. *Czechlit.cz* [online]. © 2012 [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://www.czechlit.cz/oceneni-dva/suk-cteme-vsichni-2011-20-rocnik-celorepublikove-akce/>

Za zmínku také stojí aktivity **Knihovny Jiřího Mahena v Brně** (dále KJM). KJM je největší veřejná městská knihovna na Moravě a druhá největší v České republice. Knihovna vznikla 1. února 1921 a u jejího zrodu stál brněnský básník a dramatik Jiří Mahen, který se tak stal prvním brněnským knihovníkem. Zřizovatelem knihovny je statutární město Brno. Od roku 1950 sídlí v barokním Schrattenbachově paláci v centru města, po jehož území má množství menších poboček.

Vlastní autorské projekty KJM:

- Poprvé do školy – poprvé do knihovny
- Charta služeb pro děti a mladé lidi
- Ruku v ruce
- Organizace pořadů pro školy aj.¹⁶

3.2.3 Webové stránky

Vzhledem ke stále větší roli, kterou v dnešní společnosti hraje internet a online komunikace, roste význam nejrůznějších webů propagujících čtenářství. Obzvláště děti jsou těmto způsobům přijímání informací příznivě nakloněny, proto jsou právě tyto prostředky podpory dětského čtenářství momentálně na vzestupu. V současné době existuje množství nejrůznějších webů a portálů, které by u svých uživatelů měly pomoci vybudovat vztah ke knihám. Jedná se například o web Čítárny.cz, což je nejstarší a nejrozšířenější databáze knih. Nalezneme zde vhodnou četbu pro různé věkové kategorie, ukázky z knih, recenze atd. Na podobném principu je založena také webová stránka Čte(Sy)Rád.cz, Knihovnice, iliteratura aj. Na internetu se dá najít také řada různých online čtenářských deníků. Mezi nejznámější patří Český jazyk.cz, Literární Doupe nebo Čtenářský-deník.cz. Tyto stránky využívá převážně mládež, které se nechce číst povinná četba, tudíž si tento úkol zjednodušují stahováním stručných obsahů děl. Nyní by nám mohla přijít na mysl otázka, zda tyto stránky čtenářství podporují či nikoli.¹⁷

¹⁶ KNIHOVNA JIŘÍHO MAHENA V BRNĚ. *Kjm.cz* [online]. © 2009 – 2012 [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://www.kjm.cz/>

¹⁷ METODY ROZVOJE DĚTSKÉHO ČTENÁŘSTVÍ V ČR. *Inflow.cz* [online]. © 2007 – 2012 [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://www.inflow.cz/spoluprace-na-poli-podpory-detskeho-ctenarstvi-v-cr>

2. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ V ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH

Jak ukazují mnohé, již existující, dříve provedené výzkumy, v současnosti má obliba četby mezi veřejností spíše sestupnou tendenci. Tím spíše mezi dětmi na základních školách nebo mladistvými. To je způsobeno zejména tím, že současná doba je charakteristická konkurencí mnoha moderních prostředků, počítačů, televize, internetu a s ním související elektronické, virtuální komunikace či jiné nenáročné formy zábavy. Neustále nové technologie čím dál více pronikají do společnosti a jeví se jako nezastavitelné. Zvláště pak u dětí se zřetelně projevuje ovlivnění novou technikou a možnostmi, které přináší internet a média, s čímž souvisí i následný klesající zájem o literaturu a četbu jako takovou.

Přitom je potřeba si uvědomit, že vztah člověka ke knize se utváří právě v raném věku. Nejdůležitější roli při působení ve prospěch četby u dětí nese především základní škola a také knihovna, které mohou zaměřit pozornost směrem k podpoře četby u dětí a mohou je určitými způsoby motivovat ke čtení knih. Vzájemná spolupráce školy i knihovny je v tomto ohledu velmi významná a je nutné, aby se ve svém pozitivním působení na děti doplňovaly.¹⁸

Domnívám se, že postoj, který si čtenář v dětství k literatuře vytvoří, pak předurčuje vnímání role knih v životě dospělého a ve výsledku tak ovlivňuje možnost jeho budoucího uplatnění ve společnosti. Dnešní způsob života však příliš nemotivuje k dětské četbě. Možnou cestou je dát dětem příležitost a názorně jim ukázat, že čtení může být i zábavné a dobrodružné. Jednu takovou příležitost přináší projekt Noc s Andersenem, který spočívá v konání zábavných večerů pro děti v podobě čtení pohádek, soutěží a her v prostředí knihovny. Já sama jsem se jednoho z těchto večerů měla možnost účastnit dne 1. 4. 2011 v městské knihovně v Brtnici, kde byla pohádková Noc s Andersenem zrealizována. Byla to kouzelná noc plná nezapomenutelných zážitků a soudím, že pro děti velmi přínosná. Měla jsem zde možnost získat od přítomných dětí doplňující informace k výzkumnému šetření, proto jsem se rozhodla do diplomové práce tuto cennou zkušenost také začlenit.

---

¹⁸ Dětské čtenářství. *Inflow: Information journal* [online]. © 2007–2012 [cit. 2012-10-25]. Dostupné z: <http://www.inflow.cz/inflow-kwargs/detskectenarstvi>

4.1 Cíl a metoda výzkumného šetření

Cílem empirické části diplomové práce je ověřit prostřednictvím výzkumného šetření, na jakém místě v současné době stojí kniha v žebříčku aktuálních zálib dětí - zda děti aktivně čtou či nikoli, případně jaká je jejich motivace k samotnému čtení.

Zvolila jsem kvantitativní výzkum mezi dětmi na základních školách. Zkoumání bylo provedeno formou dotazníkového šetření. Podle autora Gavory (2000 : 99) patří dotazník mezi nejfrekventovanější metody určené k zjišťování údajů prostřednictvím písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Dotazník je určen pro hromadné získávání údajů od většího počtu respondentů, lze získat více informací za relativně krátké časové období.

V dotazníku jsem zvolila polouzavřené otázky. Taková otázka nabízí podle Gavory (2000 : 104) nejprve několik alternativních odpovědí a poté ještě žádá vysvětlení v podobě otevřené možnosti odpovědi.

Formou dotazníku mapuji nejen vztah dětí k četbě, ale také zjišťuji, jaký typ literatury lze z pohledu dětí na základních školách pokládat za populární, případně jaký konkrétní titul mají nejraději.

Dotazník se skládá celkem ze 7 otázek, z nichž každá má k výběru několik možných odpovědí. Jak již bylo řečeno, zařadila jsem též možnost volné, otevřené odpovědi na otázku. Snažila jsem se otázky formulovat jasně a zřetelně, aby děti význam otázek pochopily a mohly na ně pak snáze odpovědět. Podobu dotazníků jsem doladila vložением jednoduchých obrázků s letním motivem.

Přesné znění otázek v dotazníku je následující:

1. Čteš rád/a?
2. Proč čteš knihy?
3. Jaký typ literatury máš rád/a?
4. Jaká je tvoje neoblíbenější kniha?
5. Chodíš do knihovny?
6. Jak často si sám čteš?
7. Jak trávíš nejraději svůj volný čas?

4.2 Průběh a charakteristika výzkumného šetření

Výzkumné šetření bylo provedeno v prostorách níže uvedených jihočeských základních škol.

- Základní škola Baarova, České Budějovice
- Základní škola Dukelská, České Budějovice
- Základní škola Boršov na Vltavou
- Základní škola Frymburk

V prvních třech uvedených základních školách jsem prováděla výzkumné šetření v období prvního pololetí školního roku 2011. Následně v říjnu roku 2012 bylo šetření provedeno také na Základní škole Frymburk, v níž osobně působím v současné době jako třídní učitelka 5. ročníku.

Dotazníky vyplňovalo celkem **170 dětí**, z toho bylo 96 děvčat a 74 hochů. Věkové rozmezí dětí čili respondentů bylo 8-11 let.

V příloze diplomové práce lze zhlédnout podobu dotazníku, pro lepší představu jsem přiložila tento dotazník již vyplněný (příloha č. 1).

Uvádím zde také zprávu ze zmíněného večera konaného v rámci projektu **Noc s Andersenem**, o němž byla řeč také v teoretické části diplomové práce. Já sama se v tomto projektu angažuji již třetím rokem. Tento večer se uskutečnil v brtnické knihovně, v kraji Vysočina. Účastnily se zde děti ze Základní školy Brtnice, s nimiž jsem měla možnost komunikovat. Celkem 34 dětí mi zodpovědělo otázku zjišťující osobní oblíbenost konkrétních knih, což jsem také zahrnula do výzkumného šetření.

Pro doplnění jsem uvážila jako přínosné krátce uvést v empirické části diplomové práce také projektový den dětí, který byl uskutečněn dne 8. 10. 2012 na Základní škole Frymburk a nese název **Den s knihou**.

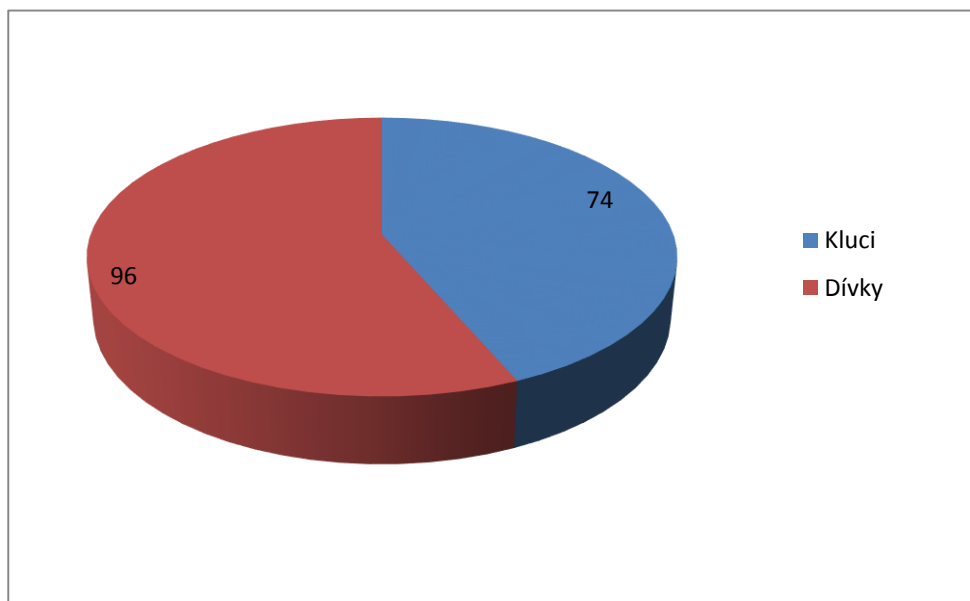
4.3 Analýza dotazníků

Dotazníky vyplňovalo celkem 170 respondentů v podílu 96 dívek a 74 kluků, jak můžeme níže vidět v tabulce i grafickém znázornění. Procentuálně tento podíl činil 56 % dívek a 44 % chlapců. Jednalo se o žáky 2-5 třídy základní školy, tudíž jejich věk se pohyboval v rozmezí od 8 do 11 let.

Tabulka č. 1: Podíl respondentů dle pohlaví

Celkový počet respondentů	170
Kluci	74
Dívky	96

Graf č. 1: Podíl respondentů dle pohlaví

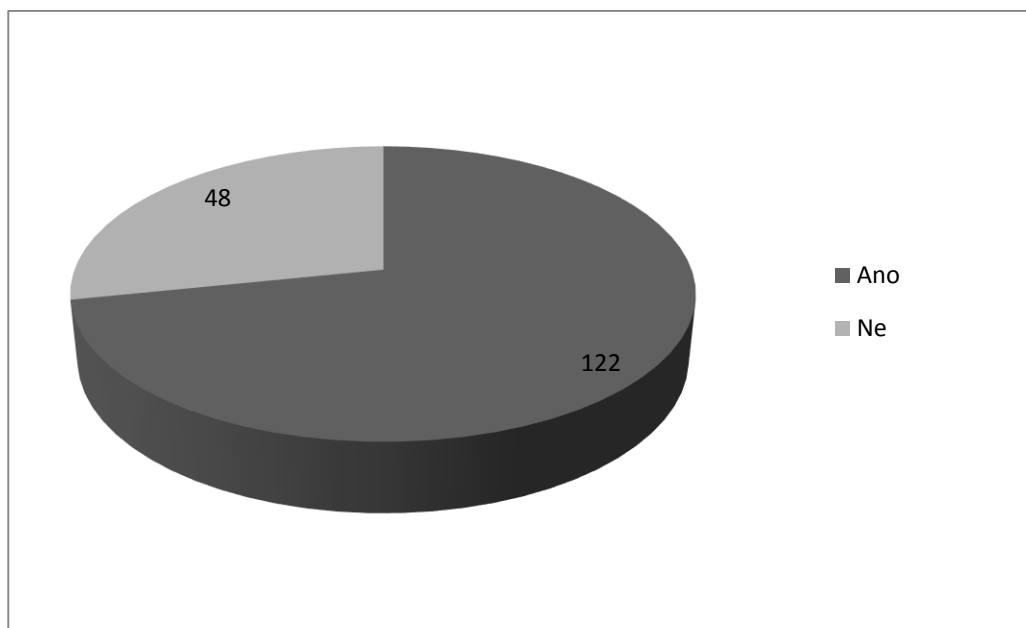

4.3.1 Zájem o čtení

První otázka v dotazníku, který jsem respondentům, respektive žákům, předala k vyplnění, je zaměřena na to, zda žáci rádi čtou. Celkem 122 respondentů, tj. 72 % ze všech tázaných, odpovědělo kladně, že čte s oblibou. Zbývající část, tj. 28 % dotázaných, odpověděla na tuto otázku záporně.

V níže uvedeném grafu můžeme vidět podíl kladných a záporných odpovědí dle počtu respondentů. Zjišťuji zde, že podíl dětí, které mají čtení v oblibě, je poměrně vysoký, což je dle mého názoru velmi potěšující. Sama jsem příliš neočekávala tak vysoký počet kladných ohlasů týkajících se zájmu dětí o čtení.

Graf č. 2: Podíl odpovědí zjišťujících, zda děti rády čtou.

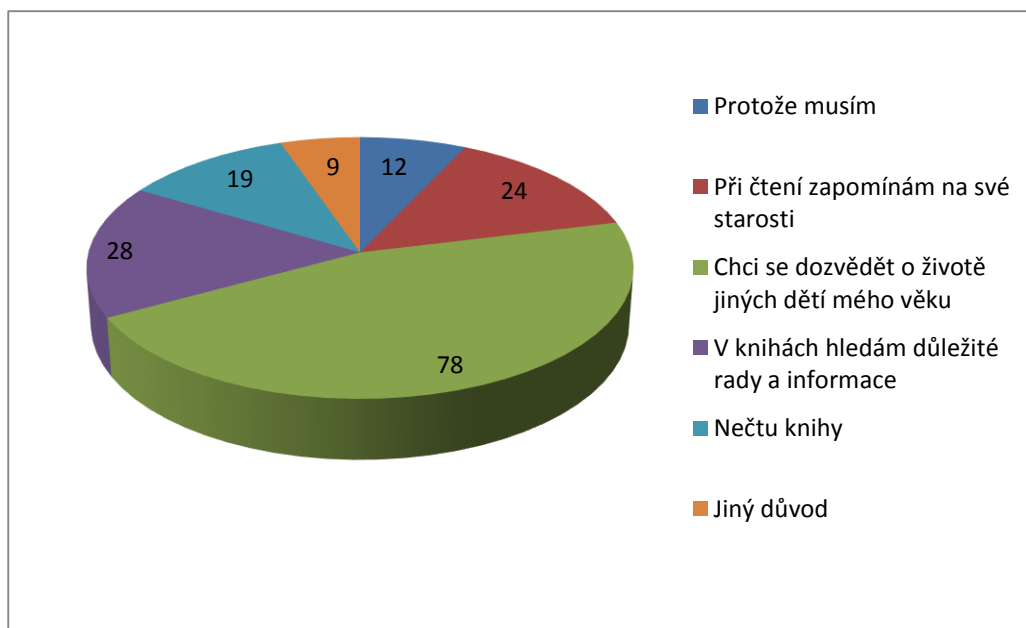
4.3.2 Motivace dětí ke čtení

Další otázka dotazníku se orientuje na zjištění, proč děti vlastně čtou. Jak můžeme vidět v níže uvedené tabulce i v grafickém znázornění, nejvíce dětí uvedlo jako důvod k četbě touhu po tom, aby se prostřednictvím knih dozvěděly o životě jiných dětí stejného věku. Tímto způsobem odpověděla téměř polovina všech dotázaných. 17 % dětí uvedlo, že v knihách hledá důležité rady a informace a 14 % dětí čte z toho důvodu, že při této činnosti zapomíná na své starosti. Celkem 11 % dětí, tedy přesný počet 19 respondentů, odpovědělo, že knihy nečte vůbec a 7 % dětí čte pouze z povinnosti. Respondenti v 5 % využívali také možnosti volné odpovědi a jako jiné důvody uváděli čtení z důvodů, že je rodiče k četbě nutí, že by chtěli zlepšit svoji dovednost ve čtení, někteří uvedli, že čtou ze zvědavosti po rozuzlení zápletky, pro radost nebo za účelem zábavy.

Tabulka č. 2: Procentuální vyjádření různých důvodů dětí k četbě.

Protože musím	7 %
Při čtení zapomínám na své starosti	14 %
Chci se dozvědět o životě jiných dětí mého věku	46 %
V knihách hledám důležité rady a informace	17 %
Nečtu knihy	11 %
Jiný důvod	5 %

Graf č. 3: Motivace dětí ke čtení

4.3.3 Oblíbenost konkrétního typu literatury

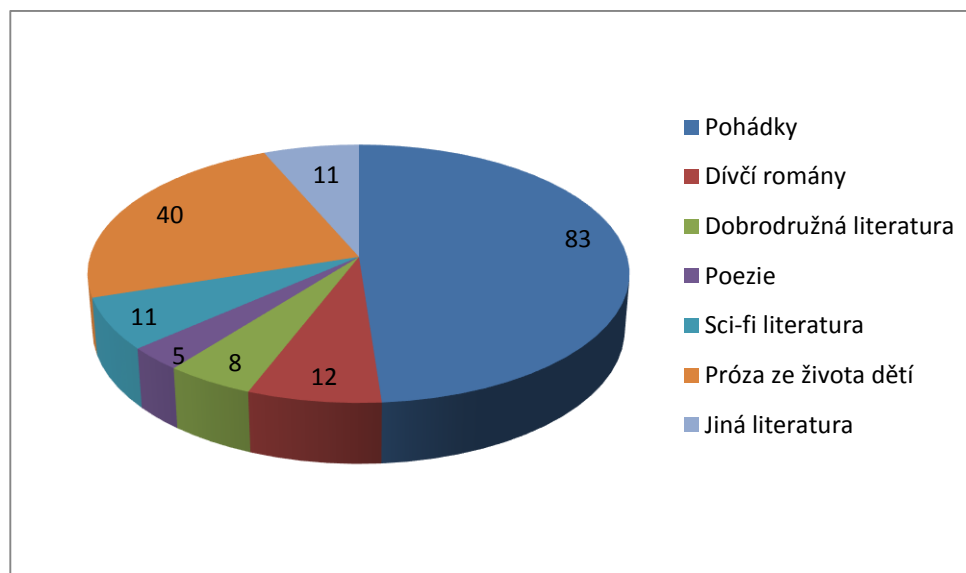
Zaměřila jsem pozornost tomu, jaký typ literatury mají děti v oblíbenosti. Zvolila jsem k výběru pohádky, dívčí romány, dobrodružnou literaturu, poezii, sci-fi literaturu, prózu ze života dětí a možnost volné odpovědi. Procentuální vyjádření odpovědí vidíme v níže uvedené tabulce. V grafickém zobrazení pak můžeme vidět konkrétní počty dětí, které vybíraly mezi jednotlivými možnostmi.

Nejpočetněji byly zvoleny pohádky, které vybralo celkem 83 respondentů, tj. celých 49 %. Na další příčce v kontextu počtu odpovědí stojí próza ze života dětí, kterou si vybralo 24 % dotázaných. Dívčí romány zvolilo 7 %, tj. celkem 12 dětí. Sci-fi literatura se objevila v odpovědích u 6 % dětí, což početně odpovídá 11 osobám. Dále 5 % dětí má v oblíbenosti dobrodružnou literaturu a 3 % poezii. Děti měly opět možnost odpovědět na otázku volně a napsat jinou konkrétní literaturu, kterou osobně vnímají jako oblíbenou.

Tabulka č. 3: Procentuální vyjádření oblíbenosti typu literatury u dětí.

Pohádky	49 %
Dívčí romány	7 %
Dobrodružná literatura	5 %
Poezie	3 %
Sci-fi literatura	6 %
Próza ze života dětí	24 %
Jiná literatura	6 %

Graf č. 4: Počet odpovědí respondentů u konkrétního typu literatury.

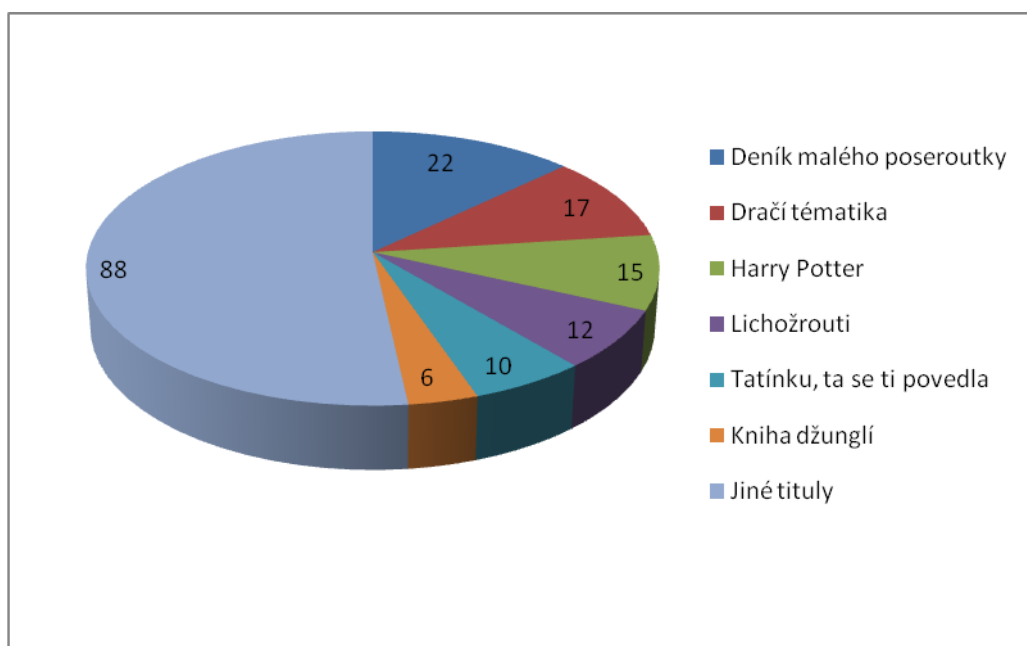
4.3.4 Nejoblíbenější knihy

Dotazník dále směřuje ke zjištění, jaké knihy jsou mezi dětmi nejoblíbenějšími. Děti mohly samy napsat název konkrétního titulu. Rozčlenila jsem poté jednotlivé knihy, které se v dotaznících vícekrát opakovaly, tudíž se o nich dá usoudit, že jsou mezi respondenty nejoblíbenější. Tyto můžeme vidět v níže uvedené tabulce a četnost posoudit také dle grafického znázornění. Každou z těchto knih následně v krátkosti představím, stejně tak i některé z publikací, jež se objevovaly v odpovědích pouze sporadicky.

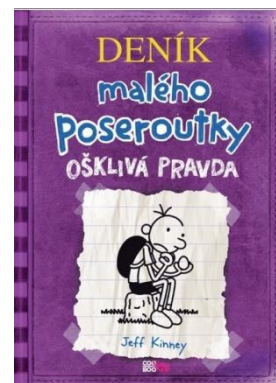
Tabulka č. 4: Procentuální vyjádření volby oblíbených knih.

Deník malého poseroutky	13 %
Knihy s dračí tematikou	10 %
Harry Potter	9 %
Lichožrouti	7 %
Tatínku, ta se ti povedla	6 %
Knihy džunglí	3 %
Jiné tituly	52 %

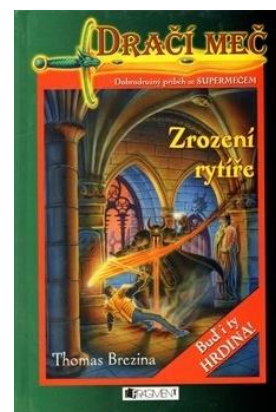
Graf č. 5: Počet odpovědí pro vybrané tituly

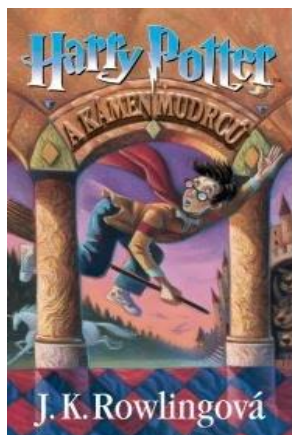
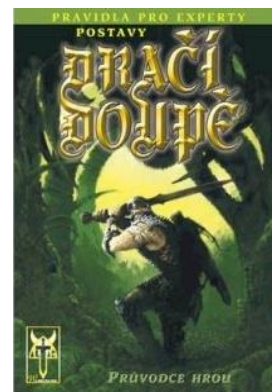
Nejčastější volbou byla kniha **Deník malého poseroutky**. Tuto knihu si vybralo za svou nejoblíbenější celkem 22 dětí, tj. 13 % ze všech. Největší úspěch sklídila kniha u dotázaných žáků 4. a 5. tříd ZŠ. Jedná se o vícedílnou knihu, o jejíž tvorbu se zasloužil autor Jeff Kinney. Hlavním hrdinou je chlapec, který se ocitne na víceletém gymnáziu, kde se potýká s ostatními chlapci jeho věku. Popisuje zde soužití se svým starším bratrem nebo každodenní přežívání ve škole. Dílo představuje jakoby zápisky a také obrázky, jimiž si hlavní hrdina zaznamenává vše, co se kolem něho děje. Na obrázku můžeme vidět náhled titulní strany jednoho z dílů této publikace. V příloze diplomové práce jsou umístěny obrázky ostatních dílů této knihy ke zhlédnutí (příloha č. 2).

Dalším nejčastěji voleným typem je literatura s dračí tematikou. Tento typ četby zvolilo celkem 17 dětí, přičemž se ve všech případech jednalo o chlapce. Právě mezi chlapci je tato literatura velmi populární. Mezi díla se zmíněnou tematikou patří publikace určená pro děti s názvem **Dračí meč**, a také **Dračí srdce**, které se v odpovědích objevovaly s největší frekvencí. Autorem těchto publikací patřících do vícedílné edice je rakouský spisovatel Thomas Brezina. Děj knih pojednává o hrdinství, kouzelných zbraních a o nadpřirozených bytostech. Náhled na díly ze sérií zmíněných dvou knih s dračí tematikou vidíme vpravo na obrázcích. Obrázky zbývajících dílů celých sérií jsem umístila k nahlédnutí do příloh diplomové práce (příloha č. 2).

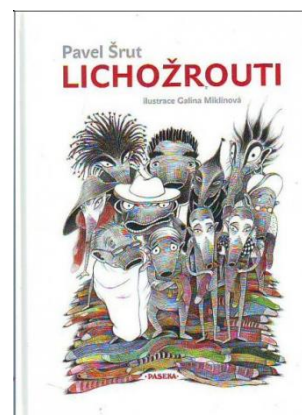

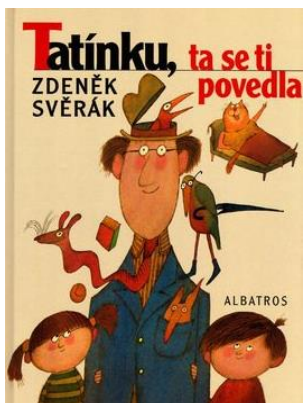
Dračí tematika se vyskytuje též v knize **Dračí doupě** od autora Stanislava Nowaka, související také se stejnojmennou fantasy hrou pro děti. Čtenář se zde může seznámit s pravidly pro různá dobrodružství odehrávající se pod širým nebem, také s návodem, jak kreslit mapy volné přírody nebo jak se plavit lodí. Pozná, jak vypadá dobrodružství u praskajícího ohně, ve skalnatých horách, v lesích či v tropických džunglích. Kniha je velmi poutavá a čtivá. Obrázek vpravo znázorňuje jeden z dílů edice, přičemž na vícero dílů můžeme opět nahlédnout v příloze diplomové práce (příloha č. 2).

Mezi nejpočetněji volenou knihu patří také **Harry Potter**, který se v odpovědích objevil u celkem 15 respondentů, což odpovídá 9 % všech dotázaných. Harry Potter pochází z tvorby autorky Joanne K. Rowlingové, která se zasloužila již o 7 dílů publikace. Tato série si získala takovou přízeň, že všech 7 dílů již dostalo svou filmovou podobu. Náhled na titulní stranu jednoho z dílů Harryho Pottera můžeme vidět na obrázku. Náhled na všechny ostatní díly najdeme v příloze diplomové práce. (příloha č. 2).

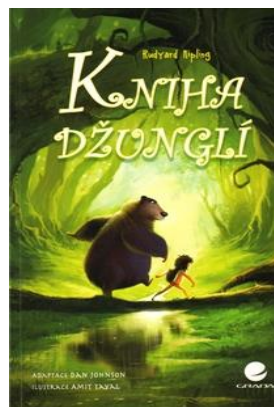
Další často se vyskytující kniha v odpovědích nese název **Lichožrouti**. Jedná se o nonsensovou publikaci, která je všeobecně velmi populární u dětí. Jejím autorem je Pavel Šrut, který zde podává vtipný a napínavý příběh o záhadném tvorů lichožroutovi, který krade a pojídá ponožky. Knihu uvedlo v dotazníku, jakožto svoji nejoblíbenější, celkem 7 % ze všech dotázaných, tj. celkem 12 dětí.

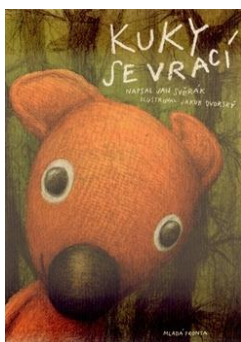

Populární knihou u dětí je také publikace autora Zdeňka Svěráka s názvem **Tatínku, ta se ti povedla**. Tuto knihu uvedly jako svou oblíbenou převážně děti navštěvující 2. třídu Základní školy Baarova. Troufám si říci, že svou roli při této volbě lze přikládat i skutečnosti, že tuto knihu měly děti zadánu jako povinnou četbu. Kniha je opravdu velmi čtivá a zábavná, pojednává o rodině, kde hlavní postavou je pan Šíma a každý večer před spaním vypráví pohádku svým dětem.

Poslední nejvíce se objevující knihou v dotazníkových odpovědích byla **Knih džunglí**, jejímž autorem je Rudyard Kipling. Jedná se o dobrodružný příběh se zvířecí tematikou a ústředním motivem lidského mláděte vyrůstajícího pod ochranou vlka Adély, medvěda Bálúa, hada Káa a pardála Baghíry. Toto dílo se stalo nejmilovanějším příběhem, jenž je určen nejen dětským čtenářům, ale i napříč všem generacím.

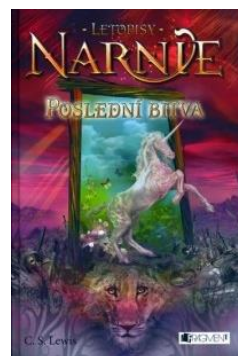

Výše jsem jmenovala tituly, které se v dotaznících objevovaly nejpočetněji. Zbývajících 52 %, což činí 88 dětí, by raději sáhlo po jiných titulech. Mezi uváděnými knihami se objevila spousta známých i méně známých děl. Jmenuji některá z nich objevující se v odpovědích dětí vícekrát a pro ilustraci přikládám také náhled na tyto knihy v obrázkové podobě.

Děti uvedly, jako další oblíbenou publikaci, knihu nesoucí název **Kuky se vrací** od autora Jana Svěráka. Toto dílo pojednává o šestiletém chlapci, jehož nejoblíbenější hračkou je plyšový medvídek Kuky.

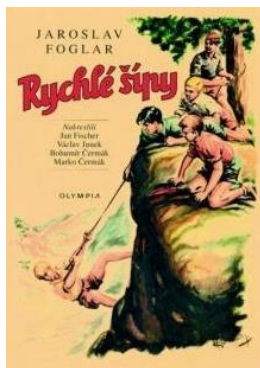
Dále bych zmínila knihu **Letopisy Narnie**, jejímž autorem je C. S. Lewis, který se zasloužil o tvorbu hned sedmi dílů tohoto poutavého příběhu.

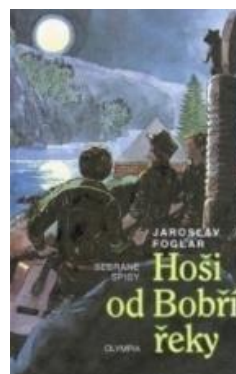
Oblíbenost u dětí si drží také dílo s názvem **Moje trhlá rodinka**, o jehož tvorbu se zasloužila autorka Karen McCombieová. Dílo pojednává o třináctileté dívce a jejím bratrovi, kterého dívka nemá příliš v lásce a má neustále pocit, že mu všichni vždy dávají přednost a že ona sama nikdy nebude lepší než je on.

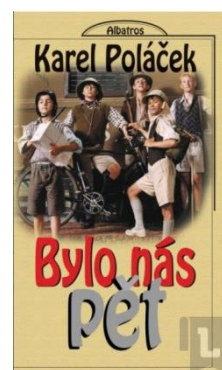
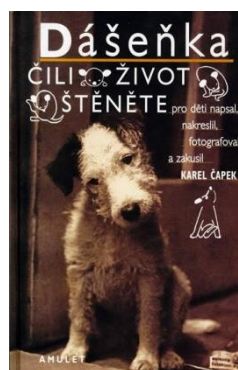
Dále jsou to **Hoši od Bobří řeky** od známého autora Jaroslava Foglara, kde hlavní hrdina Rikitan utvoří partu dvanácti chlapců, pro které vymýšlí program a tímto způsobem je vede k psychické i fyzické zdatnosti. Zažívají mnohá dobrodružství a stávají se z nich dobří přátelé. Autor Jaroslav Foglar se zasloužil také o tvorbu další oblíbené knihy nesoucí název **Rychlé šípy**.

V této knize můžeme najít obdobnou tematiku pojednávající o podnikavých, veselých a odvážných chlapcích zažívajících různá dobrodružství.

Za zmínku stojí rovněž dobrodružná kniha s názvem **Bylo nás pět**, jejímž autorem je Karel Poláček. Jako poslední uvádím velmi známou a dětmi poměrně dosti oblíbenou knihu **Dášeňka**, v níž autor Karel Čapek nastiňuje život štěňátka s určitou dávkou humoru, porozumění a laskavosti.

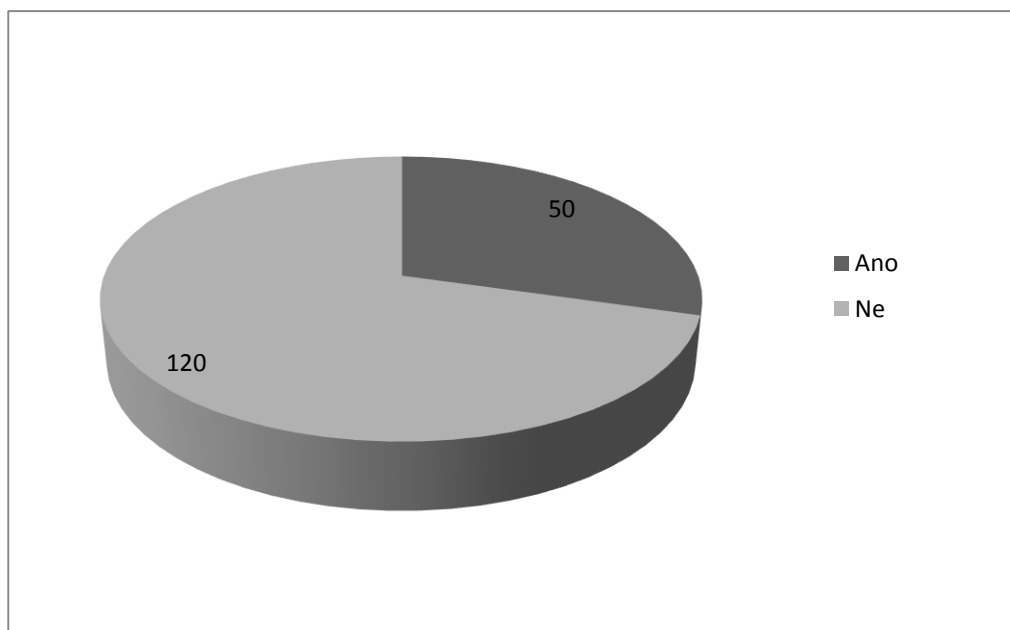

4.3.5 Zájem o knihovny

Výzkumné šetření se soustředilo také na to, zda děti projevují zájem o návštěvu knihovny. Děti v dotazníku odpověděly ve větší míře záporně. Shledala jsem celkem 120 respondentů, kteří odpověděli, že do knihovny nechodí vůbec. Pouze 50 dětí uvedlo, že knihovnu pravidelně navštěvuje. Dle mého názoru lze zjištěnou informaci, že pouze 29 % dotázaných dětí chodí aktivně do knihovny, posoudit jako velmi nepříznivou. Bylo by vhodné snažit se tuto skutečnost změnit a podpořit děti k aktivnějšímu docházení do knihovny.

Níže je graficky znázorněn poměr počtu kladných a záporných odpovědí týkajících se návštěvnosti knihovny.

Graf č. 6: Poměr dětí navštěvujících a nenavštěvujících knihovny

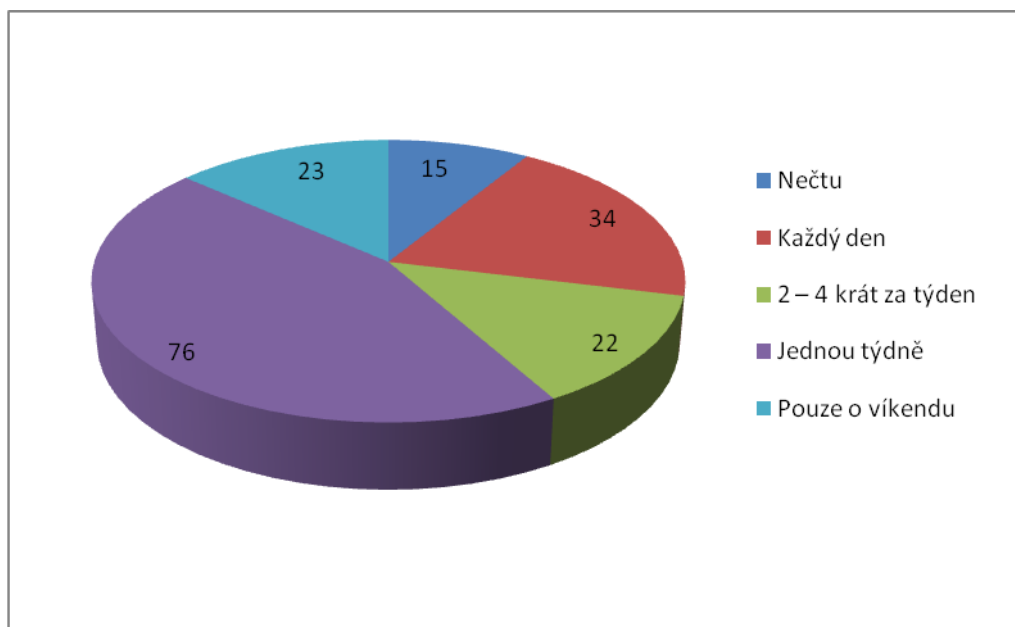
4.3.6 Četnost aktivního čtení

V této části se budeme zabývat tím, zda děti samy vyhledávají četbu nebo naopak. Položila jsem dětem otázku, jak často si samy čtou. Největší počet odpovědí se nacházel u možnosti četby s časovou frekvencí jednou za týden. Tuto frekvenci zvolilo celkem 76 dětí, tj. 45 %. Vysoké číslo se ukázalo také u možnosti každodenní četby. Dle počtu odpovědí čte každý den celkem 34 dětí, což je v procentuálním vyjádření 20 % ze všech respondentů. 22 dětí uvedlo, že čte 2 – 4 krát týdně a 23 dětí vyhledává čtení pouze o víkendu. Záporně odpovědělo pouze 15 dětí, což znamená, že z celkového počtu dotázaných dětí 9 % vůbec nečte. V níže uvedené tabulce vidíme zmiňované hodnoty vyjádřeny procentuálně a v grafickém znázornění můžeme nahlédnout na počty dětí, dle toho, ke kterým odpovědím se přikláněly.

Tabulka č. 5: Zájem dětí o četbu

Nečtu	9 %
Každý den	20 %
2 – 4 krát za týden	13 %
Jednou týdně	45 %
Pouze o víkendu	13 %

Graf č. 7: Zájem dětí o četbu

4.3.7 Jak děti tráví volný čas

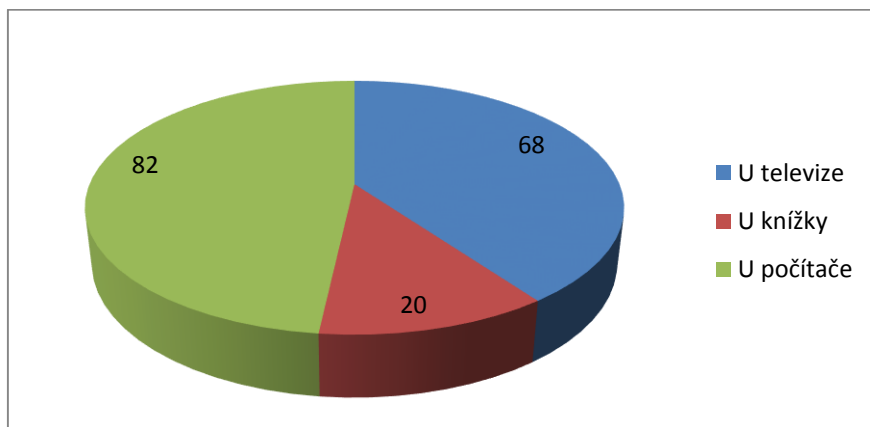
Poslední otázka v dotazníku se zaměřuje na zjištění, zda děti tráví svůj volný čas formou četby knih nebo u televize či v podobě zábavy na počítači. Touto otázkou jsem se snažila rozpoznat, do jaké míry dají děti přednost knize před počítačem a televizí. Výsledek mne bohužel poněkud zklamal, jelikož většina respondentů neprojevila příliš velkou přízeň četbě jako možnosti vyplnění vlastního volného času. V tabulce můžeme spatřit výsledky v procentech. Graf pak ukazuje přesné počty osob.

U televize	40 %
U knížky	12 %
U počítače	48 %

Tabulka č. 6: Jak děti tráví volný čas

Dle zjištěných výsledků pouze 20 dětí ze všech dotázaných stráví svůj volný čas u knihy. To odpovídá 12 %, což je dle mého názoru velice slabé. Možnost trávení volného času u televize zvolilo 68 osob, což činí 40 %. Největší podíl respondentů, tedy 82 osob, připadl na možnost vyplnění volného času u počítače. Tato možnost zvítězila téměř u poloviny všech dotázaných, přesněji u 48 %. Nepochybně zajímavý je fakt, že možnost počítače volili především žáci navštěvující 5. třídu. Děti, které chodí do 1. – 3. třídy dávaly přednost spíše televizi, což by se dalo zdůvodnit jistě i tím, že je jim v tomto věku počítač ze strany rodičů pravděpodobně více omezen.

Graf č. 8: Jak děti tráví volný čas

4.4 Noc s Andersenem

Rozhodla jsem se uvést v diplomové práci také projekt **Noc s Andersenem**, jehož vznik je zásluhou knihovny Bedřicha Beneše Buchlovana v Uherském Hradišti, která poprvé zrealizovala projekt v roce 2003.

Noc s Andersenem se pořádá na počest dánského spisovatele a pohádkáře Hanse Christiana Andersena. Jedná se o pohádkové večery, které se uskutečňují v prostředí knihoven, ale i v jiných organizacích určených dětem. Je to noc plná pohádek, která rozestele spacáky dětí ve veřejných i školních knihovnách, občanských sdruženích, domovech dětí a v mnoha dalších zařízeních, v nichž si dávají za cíl vychovávat a vzdělávat děti.

Bylo provedeno mnoho výzkumů dětského čtenářství s alarmujícími výsledky. Podle mého názoru je až politováníhodné, že dnešní děti se zajímají o čtení knih čím dál méně a málokdo je schopen poradit, jak ze začarovaného kruhu ven. Právě projekt Noc s Andersenem představuje určitou formu boje za povzbuzení zájmu dětí o knihy a četbu. Jedná se o boj proti médiím a bezduchému vysedávání před televizí a počítačem.

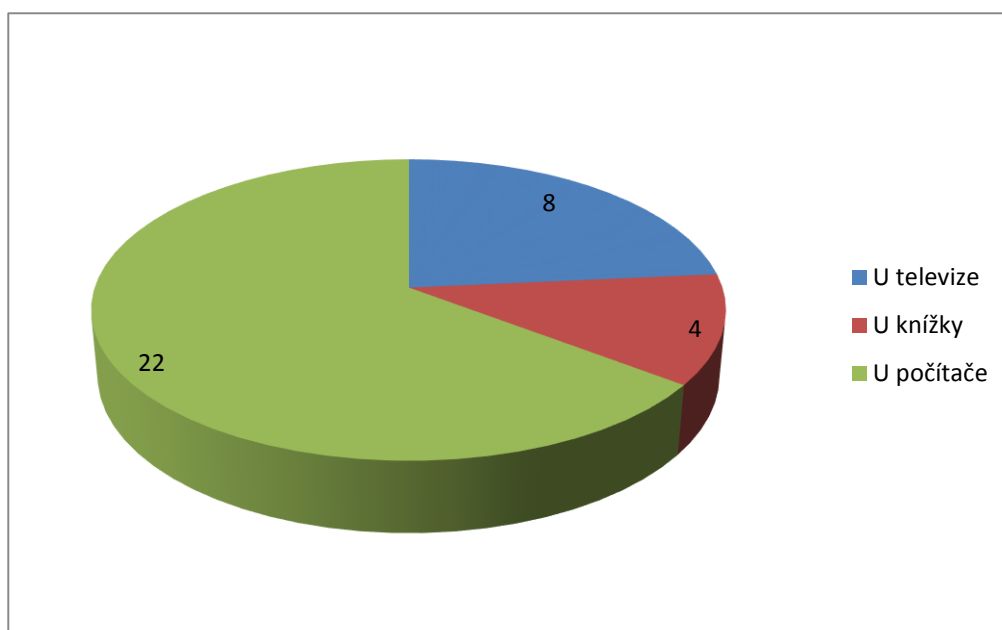
Noc s Andersenem je jedna z iniciativ, jak děti přivést ke čtení. Měly by pochopit, že jen díky čtení a své bohaté dětské fantazii mohou proniknout na ta nejúžasnější místa světa, mluvit s nejpodivnějšími lidmi i zvířaty a prožít různá dobrodružství, o kterých si my, většina dospělých, můžeme nechat jenom zdát.

Jak již jsem zmínila v úvodu empirické části diplomové práce, měla jsem možnost zúčastnit se Noci s Andersenem v brtnické knihovně dne 1. 4. 2011. Celý večer byl pro mne nevídaným zážitkem. Sešly se zde děti čtvrtých a pátých tříd, v knihovně jsme si pak společně sedli do kroužku, přivítali se a začalo vyprávění o Václavu Čtvrťkovi, jehož díla nás provázela po celý večer. Poté následovaly různé hry, soutěže a vyvrcholením celého večera byl noční výšlap na brtnický zámek, kde nás již očekávala spousta strašidel. Radost a údiv dětí vyvolal také ukrytý poklad, který měly za úkol nalézt. Poté, co si děti zasoutěžily, a poklad byl nalezen, vrátili jsme se zpět do prostor knihovny. Po návratu do knihovny se děti zachumlaly do svých spacáků a ještě dlouhou dobu jsme si četli pohádky právě od Václava Čtvrťka. Poté všichni společně ulehli ke spánku.

V knihovně bylo celkem 34 dětí, které mi v průběhu celého večera jednotlivě odpovídaly na dvě otázky, tudíž jsem si udělala malý obrázek o tom, jaké knihy jsou mezi nimi oblíbené a do jaké míry tyto děti upřednostňují četbu před počítačem či televizí. Přítomné děti navštěvovaly 2. – 5. třídu Základní školy Brtnice, jejich věk se tedy pohyboval od 7 do 10 let.

Výsledkem těchto rozhovorů bylo poněkud negativní zjištění. Bohužel pouze 4 děti mi odpověděly, že svůj volný čas tráví četbou knihy. 8 dětí pak volí k vyplnění volného času televizi a zbývajících 22 dětí zodpovědělo, že ve svém volném čase dává přednost počítači nebo počítačovým hrám. Pro lepší představu můžeme vidět níže uvedené grafické zobrazení počtu odpovědí.

Graf č. 9: Volný čas dětí ze ZŠ Brtnice

Oblíbenost knih byla u dětí obdobná jako u dětí, které jsem oslovila prostřednictvím dotazníků. Při rozhovorech uváděly jako svou oblíbenou knihu Dášeňku od Karla Čapka. Objevily se opět knížky o dracích, ale také tituly od Václava Čtvrťka, např. Pohádky z mechu a kapradí, O víle Amálce nebo O Rumcajsovi.

4.5 Projekt „Den s knihou“

Dne 8. 10. 2012 se na Základní škole Frymburk uskutečnil celoškolský projektový den. Projekt nese název **Den s knihou** a zaměřuje se především na rozvíjení čtenářské gramotnosti u dětí. Já sama jsem dostala možnost si právě toto téma zvolit k projektovému dni. Projekt navazuje na společný cíl všech škol, kterým je přivést žáky k aktivnímu čtení knih. Projektové vyučování se stále více dostává do popředí zájmu pedagogů a myslím si, že je velmi žádoucí jej dále rozvíjet a rozšiřovat.

Průběh takového dne vypadal tak, že na začátku první vyučovací hodiny dostali žáci pracovní listy s otázkami a různými úkoly, které po celé dopoledne zpracovávali. Listy postupně vyplňovali, hledali díla autorů, a to jak v knihovně, tak na internetu. Učili se tímto způsobem aktivně vyhledávat různé typy knih.

Celou tematiku jsme poté zpestřili kolektivním povídáním si o životech slavných dětských autorů a diskuzí na toto téma. Na interaktivní tabuli jsme měli možnost pustit si také dokument o Jiřím Žáčkovi, kde se děti mohli dovědět spoustu zajímavých informací o životě i tvorbě tohoto autora. Dále jsme zhlédli dokument o scénáristce a spisovatelce Markétě Zinnerové. Druhou část projektového dne jsme věnovali četbě knížek v přírodě. Každý žák si v knihovně vybral jednu knížku a přesunuli jsme se ven do přírody v okolí základní školy, kde si každý našel pohodlné místo k sezení a k četbě. Všichni tak měli možnost se s vybranou knihou seznámit, přečíst si pár stránek a následně o knize krátce povědět a představit ji ostatním. Přírodní prostředí navíc vneslo do výuky pozitivní změnu.

Domnívám se, že projektový den byl pro děti velmi přínosný, znamenal pro ně příležitost věnovat velký časový prostor knihám, tudíž se i seznámit do větší hloubky s tvorbou mnoha autorů a rozšířit si obzor v literatuře. Děti byly soustředěné, zajímaly se o literární díla a celkově se jim projektový den velmi líbil. Do přílohy přikládám několik fotografií, které ilustrují aktivity dětí v průběhu tohoto dne (příloha č. 3).

Já sama jsem byla s tímto dnem velmi spokojená a budu nadále podobné aktivity podporovat. Z mé strany bych určitě doporučila všem základním školám realizovat projektové dny častěji, jelikož jsem toho názoru, že je to příjemná alternativa výuky a možnost, jak dětem více dostat do povědomí knihy a existující díla autorů.

5 SHRNU TÍ A VYHODNOCENÍ

Ve výzkumném šetření jsem se zjišťovala, jaký je zájem dětí o četbu knih a jaký význam v dnešní době nese čtenářství. Měla jsem možnost uskutečnit dotazníkové šetření na základních školách, což mi pomohlo zmapovat, jak se děti staví k četbě, a které knihy jsou mezi nimi oblíbené. Zúčastnila jsem se také projektu Noc s Andersenem, který mi ukázal interaktivní formu podpory dětí k četbě a mimo jiné také formu nevídané zábavy a zážitku. Já sama jsem na základní škole, v níž působím jako pedagog, zrealizovala také projektový den s názvem Den s knihou. Projekt byl zaměřen na zvýšení čtenářské gramotnosti u dětí a motivaci ke čtení. Domnívám se, že podobné projekty je potřeba aktivně zavádět do výuky, poněvadž přináší změnu a žáci jsou nenásilně a pozitivně ovlivňováni k poznávání literatury a k zájmu o čtení.

Nahlédněme nyní na skutečnosti, které vyvstaly z vyplněných dotazníků. Hodnotné pro mne bylo zjištění, že poměrně vysoký počet dotázaných dětí rádo čte. Z dotazníků lze posoudit, že děvčata častěji vyhledávají knihy, než chlapci. Četba jako taková je mezi dětmi považována za oblíbenou. Tomuto sdělení však odporoval následný výběr dětí v otázce zaměřující se na volný čas, kde děti raději volily počítač a televizi. Dalo by se usuzovat, že přestože děti mohou mít četbu v oblíbenosti, jsou zřejmě k aktivnímu čtení málo motivované či málo vedené ze strany rodičů, školy či jiných vzdělávacích zařízení. Zřejmě i proto pak v závěrečné otázce volily ve větší míře počítač a televizi, jakožto aktivity, které jim slouží k vyplnění volného času. Je možné, že kdyby byly děti více vedeny k četbě, pak by i ve svém volném čase sáhly po knize častěji. Proto bych chtěla apelovat na rodiče, aby svým dětem předkládali vhodnou literaturu a k pravidelnému čtení je podporovali.

Téměř polovina dotázaných uvedla, že se prostřednictvím četby chce dozvědět o životě jiných dětí stejného věku, což hodnotím jako pozitivní. Domnívám se, že je pro děti motivující, když vědí, že se z četby knih mohou dozvědět o jiných dětech a mohou tak hledat v hlavních postavách příběhů své vzory. Právě z toho důvodu bych doporučovala vést děti k tomu, aby četly knihy, v nichž se objevují pozitivní hlavní postavy a hrdinové, kteří činí dobré skutky a pomáhají druhým. V tomto ohledu je četba nepochybně výraznou formou výchovy dětí.

Jako negativní hodnotím velmi nízký zájem o poezii patrný z vyplněných dotazníků. Dle mého názoru právě poezie patří k těm základním žánrům, jež mohou u dětí v raném věku vyvolat cit, rozvinout vnímání přírodních krás, lidských vztahů a ovlivnit emocionální složku, tudíž je bezpochyby žádoucí, aby se četba tohoto žánru mezi dětmi více rozšířila.

Velmi nepříznivé zjištění vyplynulo také z otázky směřující k návštěvnosti knihovny, kde 71 % dětí v odpovědi uvedlo, že do knihovny vůbec nechodí. Důvodem je zřejmě nízká motivace dětí nebo nedostatečná podpora ze strany školy či rodičů. Jako možné řešení bych navrhovala také vyšší informovanost dětí o blízkých a jim dostupných knihovnách a také větší propagaci ze strany knihovny. Ta by mohla být uskutečněna např. formou motivačních letáčků, které by mohly být dětem rozdány v základních školách, a děti by jimi byly do knihovny pozvány, respektive „nalákány“.

Hodnotila bych pozitivně skutečnost, že většina dětí odpověděla kladně na otázku zjišťující, zda si samy čtou. Shledala jsem, že aktivně četbu vyhledává 81 % dětí z celkového počtu dotázaných, ať již jednou či vícekrát v týdnu, což je dle mého názoru fakt velice příznivý. Z výzkumného šetření bych usoudila, že samy děti se četbě nebrání, a když už se do čtení nějaké knihy pustí, pak je tato činnost baví. Je však nutné dodat dětem větší podporu a motivovat je, aby svůj zájem k četbě udržovaly a také prohlubovaly. Bez podpory zvenčí zájem dětí o knihy ochabuje a inklinují pak k tomu, že pro vlastní zábavu raději zvolí počítač nebo televizor.

ZÁVĚR

Je zřejmé, že v dnešní uspěchané době se lidé soustředí především na pracovní výkon a finanční zajištění. Rodiče zpravidla nemají k dispozici takové množství času pro své děti a jejich pozitivní ovlivňování. Pozornost dětí pak strhávají počítače, technika, televize a filmy či sociální sítě na internetu.

Namísto pohádkových knih jsou dětem mnohdy předváděny technické problémy dnešní doby. Zvláště v pedagogice západních zemí se tento realismus tvrdě uplatňuje. Pohádková fantazie je zde odmítána. Již předškolní děti si prohlížejí obrázkové knížky s názvem „Co všechno dělá táta“, kdy děti vidí muže, jenž umývá automobil, zatlouká hřebíky, zalepuje kolo, spravuje rozbité vozidlo, atd. Mnozí autoři takových publikací hlásají heslo dnešní doby, které zní „blíže k životu“. Vyplývají negativní názory na téma, proč dětem číst nepraktické pohádky, které v životě nebudou téměř k ničemu potřebovat. Já sama nejsem zastáncem toho, aby děti byly již od raného věku vychovávány směrem k praktickému životu. I v dnešní, moderní době děti potřebují pohádky, příběhy, vzory v podobě hrdinů či hlavních postav v knihách, aby rozvíjely svou fantazii a vnímání.

Zastávám názor, že v současné době se může jevit opravdu složité najít si chvíli pro sebe a odpočinout si od každodenního shonu. Přitom právě četba může být pro nás formou relaxace, kdy se pohodlně usadíme a začteme se do jednoho z nespočtu příběhů zapsaných v knihách, jen tak zmizíme v ději a zapomeneme na běžné každodenní starosti. I z toho důvodu je žádoucí pěstovat kladný vztah dětí ke knihám, dopřát dětem více prostoru a možností. Je totiž zcela jasné, že pokud si lidé neutvoří pozitivní přístup k četbě v dětském věku, není pravděpodobné, že se stanou aktivními čtenáři v dospělosti. Právě literatura pro děti, respektive žáky na prvním stupni základní školy, se stala tématem pro moji diplomovou práci, abych mohla apelovat na nutnost rozvoje zájmu o čtení v dětském věku.

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jakou roli hraje četba knih v životě dětí. Zajímalo mne, zda děti čtou s oblibou nebo pouze z povinnosti, čím jsou k četbě knih motivovány, a jaké knihy patří mezi jejich nejoblíbenější.

V teoretické části jsem nastínila literaturu spadající do úrovně prvního stupně základní školy. Najdeme zde obecnou charakteristiku a definice základních literárních žánrů, které by dětem na základních školách měly být představeny. Rozčlenila jsem vhodné literární žánry také podle vývojových stupňů věku dítěte. Další kapitola se věnuje dítěti, jakožto aktivnímu čtenáři. Zde se hlouběji zaměřuji na to, co přináší kniha do života dítěte, a zdůvodňuji, proč je četba pro děti v raném věku přínosná. Dále charakterizuji zájmovou četbu žáků mladšího školního věku, popisuji jednotlivá vývojová období ve spojitosti s četbou. Podotýkám také význam podpory dětského čtenářství ze strany školy a knihovny a důležitost spolupráce mezi nimi. Dále zmiňuji, jak je ovlivňována dětská fantazie a jaká rizika přináší televizní vysílání. Ve třetí kapitole jsou představeny projekty, které byly vytvořeny za účelem podpory dětského čtenářství a čtenářské gramotnosti. Uvádím celostátní projekty, akce realizované ze strany knihoven nebo webové stránky propagující čtenářství.

Prostřednictvím zkoumání, které bylo uskutečněno na několika základních školách formou dotazníkového šetření, jsem došla k mnoha významným poznatkům a novým zjištěním. Je patrné, že děti hodnotí četbu kladně, mají v oblibě konkrétní knihy, avšak nemají dostatečnou motivaci ke čtení. Z toho důvodu můžu jen doporučit větší aktivitu ze strany rodičů, škol, knihoven a jiných zařízení, která mohou ovlivnit přístup dětí k literatuře a četbě. Také je vhodné omezovat dostupnost televizního vysílání a počítačových her, jelikož právě tyto možnosti volily děti jako nejčastější formu zábavy. Díky těmto jevům však děti zapomínají na možnost vyplnění svého volného času četbou dětských knih.

Nedá se pochybovat o tom, že dítě jako čtenář potřebuje jiný druh četby nežli dospělý. Dítě vnímá svět odlišným způsobem a sbírá rozdílné zkušenosti, s čímž by měla každý dětská kniha počítat. Dětem by měla být přístupná literatura přiměřená jejich věku. Měly by být také o její existenci informovány a mít možnost výběru. Stává se, že dětem je kniha vybrána ze strany rodičů či učitelské autority a děti tímto ani nedostanou příležitost, aby nahlédly na množství titulů, které jim dnešní svět literatury nabízí, a z vlastní iniciativy si některý z nich rozhodly přečíst.

Z dotazníkového šetření je patrné, že knihy klasických autorů, jako je např. Erben, Němcová, Lada a Čapek, jsou mezi dětmi stále ještě oblíbené. Výraznou měrou je však již předčili moderní tvůrci, mezi něž patří např. Rowlingová se svou knihou o Harrym Potterovi, které se dostalo velkého úspěchu, a všechny díly o této chlapecké ikoně byly postupně zfilmovány. Podobně tomu je i u autora Tolkiena a jeho trilogie Pána prstenů.

Dle mého názoru je potřeba zavést do praxe větší pozornost na četbu dětských knih, více informovat a poučit děti o možnostech. Děti musí být především motivovány, nejen prostřednictvím přímé podpory od příbuzných, ze strany školy či knihovny, ale také nabídkou vhodných knih a možnosti takové četby, která pro ně bude přijatelná a zajímavá. Jedině poté zde zůstane naděje, že si četba, jakožto záliba pro děti a bezpochyby i pro dospělé, nadále udrží svoji roli.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Odborná literatura

- ČESKOSLOVENSKÁ AKADEMIE VĚD. *Slovník literární teorie*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1984. 465 s. ISBN 22-141-84.
- GALLAGHER, K. *Readicide: How schools are Kipling fading and what about you can do about it*. Portland: Stenhouse Publishers, 2009. s. 143. ISBN 978-1-57110-780-0.
- GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 208 s. ISBN 80-85931-79-6.
- GENČIOVÁ, M. *Literatura pro děti a mládež*. Praha: SPN, 1984. 245 s. ISBN 14-326-84.
- CHALOUPKA, O. *O literatuře pro děti*. Plzeň: Československý spisovatel, 1989. 112 s. ISBN neuvedeno.
- CHALOUPKA, O. *Próza pro děti a mládež: její otázky, působení a perspektivy*. Praha: Albatros, 1989. 210 s. ISBN neuvedeno.
- CHALOUPKA, O. *Škola a počátky dětského čtenářství*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995. s. 101. ISBN 80-85865-41-6.
- KOPÁL, J. *Literatúra a detský aspekt*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1970. 195 s. ISBN 80-85183-14-5.
- KOTKOVÁ, K. *Podoby současné české poezie pro děti a mládež*. Olomouc, 2010. Magisterská práce. Univerzita Palackého Olomouc.
- LEDERBUCHOVÁ, L. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. 1. vyd. Jinočany: H & H, 2002. 355 s. ISBN 80-7319-020-6.

- MOCNÁ, D., PETERKA, J. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004. 699 s. ISBN 807185669X.
- POLÁČEK, J. a kol. *Průhledy do české literatury 20. století*. 1. vyd. Brno: CERM, 2000. 308 s. ISBN 80-7204-162-2.
- PAVERA, L., VŠETIČKA, F. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002, 422. s. ISBN 80-7182-124-1.
- ROSOVÁ, M. *Úvod do studia literatury pro děti a mládež*. Ostrava: Ostravská univerzita – pedagogická fakulta, 2003. 19 s. ISBN 8070422246.
- ŘÍHA, B. *Chvála spisovatelství*. Praha: Československý spisovatel, 1988. 374 s. ISBN neuvedeno.
- STREIT, J. *Proč děti potřebují pohádky*. Praha: Baltazar, 1992. ISBN 80-900307-4-2.
- TOMAN, J. *Dětské čtenářství a literární výchova*. Brno: CERM, 1999. 22 s. ISBN 80-7204-111-8.
- TOMAN, J. *Didaktika čtení a primární literární výchovy*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007. ISBN 978-80-7394-038-6.
- TOMAN, J. *Současná česká literatura pro děti a mládež*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2000. 31 s. ISBN 80-7204-170-3.
- TOMAN, J. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 1992. ISBN 80-7040-055-2.

Internetové zdroje

- CELÉ ČESKO ČTE DĚTEM. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Cel%C3%A9_%C4%8Cesko_%C4%8Dte_d%C4%9Btem

- ČTENÁŘSTVÍ. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cten%C3%A1%C5%99stv%C3%A>
- DEN PRO DĚTSKOU KNIHU. *Dendetskeknihy.cz* [online]. © 2009 – 2011 [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://www.dendetskeknihy.cz/>
Dostupné z: <http://www.kamaradkaknihovna.cz>
- DĚTSKÉ ČTENÁŘSTVÍ. *Inflow: Information journal* [online]. © 2007–2012 [cit. 2012-10-25]. Dostupné z: <http://www.inflow.cz/inflow-kwords/detskectenarstvi>
- KAMARÁDKA KNIHOVNA: Hlavní soutěžní kritéria. *Kamaradkaknihovna.cz* [online]. © 2007 – 2012 [cit. 2012-09-19].
- KAMPAŇ NA PODPORU ČETBY KNIH. *Rostemesknihou.cz* [online]. © 2007 [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://www.rostemesknihou.cz/cz/rostemes-knihou/oprojektu/>
- KNIHOVNA JIŘÍHO MAHENA V BRNĚ. *Kjm.cz* [online]. © 2009 – 2012 [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://www.kjm.cz/>
- METODY ROZVOJE DĚTSKÉHO ČTENÁŘSTVÍ V ČR. *Inflow.cz* [online]. © 2007 – 2012 [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://www.inflow.cz/spoluprace-na-poli-podpory-detskeho-ctenarstvi-v-cr>
- MULAČ, M. *Návrh ideální struktury a funkce krajské knihovny* [online]. Hradec Králové, 2006 [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://www.volny.cz/michalmulac/bakalarka/bakalarka.htm>. Bakalářská práce. Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové.
- NOC S ANDERSENEM. *Nocsandersenem.cz* [online]. © 2010 [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://www.nocsandersenem.cz/>

- O NÁS: Celé Česko čte dětem. *Celeceskoctedetem.cz* [online]. [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://www.celeceskoctedetem.cz/cz/menu/7/o-nas/>
- OBYČEJNÝ DENÍK. *Matama.blog.cz* [online]. [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://matama.blog.cz/1010/co-je-pohadka>
- PORTÁL ČESKÉ LITERATURY. SUK - Čteme všichni 2011. *Czechlit.cz* [online]. © 2012 [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://www.czechlit.cz/oceneni-dva/suk-cteme-vsichni-2011-20-rocnik-celorepublikove-akce/>
- POVĚST. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Pov%C4%9Bst>
- ROSTEME S KNIHOU. *Svetknihy.cz* [online]. © 2007 [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://www.svetknihy.cz/cz/menu/rostone-s-knihou/>
- SVAZ KNIHOVNÍKŮ A INFORMAČNÍCH PRACOVNÍKŮ ČESKÉ REPUBLIKY. Historie a poslání SKIP. *Skipcr.cz* [online]. © 2010 – 2012 [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://www.skipcr.cz/co-je-skip>
- SVĚT DĚTSKÉ FANTAZIE. Čtení ve školním věku nejen pro radost. *Svetdetskefantazie.cz* [online]. [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://www.svetdetskefantazie.cz/clanky/cteni-ve-skolnim-veku-nejen-pro-radost.cz>
- SVĚT PLNÝ FANTAZIE: Celé Česko čte dětem. *Fiftyfifty.cz* [online]. 2009 [cit. 2012-09-19]. Dostupné z: <http://www.fiftyfifty.cz/Svet-plny-fantazie-Cele-Cesko-cte-detem-9309850.php>

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Podíl respondentů dle pohlaví

Tabulka č. 2: Procentuální vyjádření různých důvodů dětí k četbě.

Tabulka č. 3: Procentuální vyjádření oblíbenosti typu literatury u dětí.

Tabulka č. 4: Procentuální vyjádření volby oblíbených knih.

Tabulka č. 5: Zájem dětí o četbu

Tabulka č. 6: Jak děti tráví volný čas

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Podíl respondentů dle pohlaví

Graf č. 2: Podíl odpovědí zjišťujících, zda děti rády čtou.

Graf č. 3: Motivace dětí ke čtení

Graf č. 4: Počet odpovědí respondentů u konkrétního typu literatury.

Graf č. 5: Počet odpovědí pro vybrané tituly

Graf č. 6: Poměr dětí navštěvujících a nenavštěvujících knihovny

Graf č. 7: Zájem dětí o četbu

Graf č. 8: Jak děti tráví volný čas

Graf č. 9: Volný čas dětí ze ZŠ Brtnice

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Ukázky vyplněných dotazníků

Příloha č. 2: Ukázky vybraných knih

Příloha č. 3: Fotografie dětí – Projekt Den s knihou

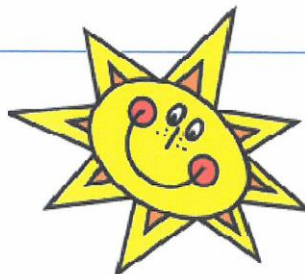

Příloha č. 1: Ukázky vyplněných dotazníků

ČTENÁŘSKÝ DOTAZNÍK

Jsi: kluk - dívka dívka

Třída: 2.....

1. Čteš rád(a)?

- a) Ano
b) Ne

2. Proč čteš knihy?

- a) Protože musím (povinná četba)
b) Protože při čtení zapomínám na své starosti
 c) Protože se chci dozvědět o životě jiných dětí mého věku
d) Protože v nich hledám rady a informace
e) Nečtu knihy
f) Jiný důvod: .....

3. Jaký typ literatury máš rád(a)?

- a) Pohádky
b) Dívčí romány
 c) Dobrodružnou literaturu
d) Poezii
e) Sci-fi literaturu
f) Prózu ze života dětí
g) Jinou literaturu: .....

4. Jaká je tvoje nejoblíbenější knížka?

..... *Pr...ová S...a* .....

5. Chodíš do knihovny?

ANO NE .....

6. Jak často si sám čteš?

- a) Nečtu
 b) Každý den
c) 2 – 4 krát za týden
d) Jednou týdně
e) Pouze o víkendu

7. Jak trávíš nejraději svůj volný čas. Vyber jednu ze tří uvedených možností.

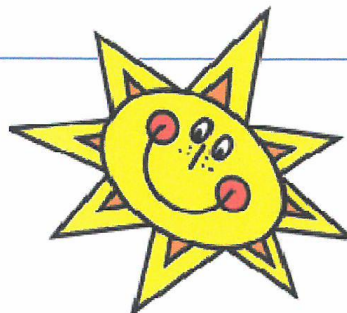
- a) U televize
 b) U knížky
c) U počítače

ČTENÁŘSKÝ DOTAZNÍK

Jsi: kluk – dívka

Třída: 3A

1. Čteš rád(a)?

- a) Ano
b) Ne

2. Proč čteš knihy?

- a) Protože musím (povinná četba)
b) Protože při čtení zapomínám na své starosti
c) Protože se chci dozvědět o životě jiných dětí mého věku
d) Protože v nich hledám rady a informace
e) Nečtu knihy
f) Jiný důvod: Protože mě čtení baví.

3. Jaký typ literatury máš rád(a)?

- a) Pohádky
b) Divčí romány
c) Dobrodružnou literaturu
d) Poezii
e) Sci-fi literaturu
f) Prózu ze života dětí
g) Jinou literaturu: .....

4. Jaká je tvoje nejoblíbenější knížka?

Knih. draku, S.A. Caldwellová

5. Chodíš do knihovny? ANO - NE

6. Jak často si sám čteš?

- a) Nečtu
b) Každý den
c) 2 – 4 krát za týden
d) Jednou týdně
e) Pouze o víkendu

7. Jak trávíš nejraději svůj volný čas. Vyber jednu ze tří uvedených možností.

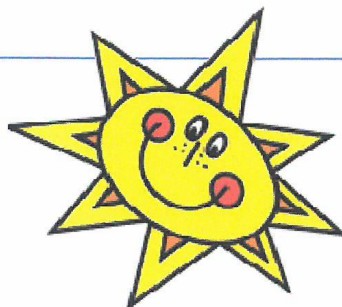
- a) U televize
b) U knížky
c) U počítače

ČTENÁŘSKÝ DOTAZNÍK

Jsi: kluk – dívka

Třída: 3A

1. Čteš rád(a)?

- a) Ano
b) Ne

2. Proč čteš knihy?

- a) Protože musím (povinná četba)
b) Protože při čtení zapomínám na své starosti
c) Protože se chci dozvědět o životě jiných dětí mého věku
d) Protože v nich hledám rady a informace
e) Nečtu knihy
f) Jiný důvod: Protože mě čtení baví.

3. Jaký typ literatury máš rád(a)?

- a) Pohádky
b) Dívčí romány
c) Dobrodružnou literaturu
d) Poezii
e) Sci-fi literaturu
f) Prózu ze života dětí
g) Jinou literaturu: .....

4. Jaká je tvoje nejoblíbenější knížka?

Levi drak, S.A. Caldwellová

5. Chodíš do knihovny? ANO - NE

6. Jak často si sám čteš?

- a) Nečtu
b) Každý den
c) 2 – 4 krát za týden
d) Jednou týdně
e) Pouze o víkendu

7. Jak trávíš nejrady svůj volný čas. Vyber jednu ze tří uvedených možností.

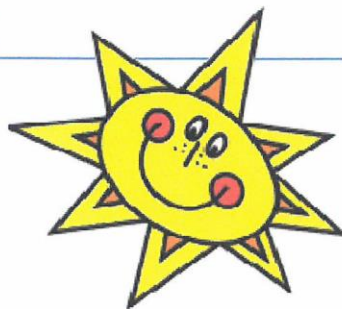
- a) U televize
b) U knížky
c) U počítače

ČTENÁŘSKÝ DOTAZNÍK

Jsi: kluk - ~~dívka~~

Třída: 4.A.

1. Čteš rád(a)?

- a) Ano
b) Ne

2. Proč čteš knihy?

- a) Protože musím (povinná četba)
b) Protože při čtení zapomínám na své starosti
c) Protože se chci dozvědět o životě jiných dětí mého věku
d) Protože v nich hledám rady a informace
e) Nečtu knihy
f) Jiný důvod: protože mě to správně pobaví.

3. Jaký typ literatury máš rád(a)?

- a) Pohádky
b) Dívčí romány
c) Dobrodružnou literaturu
d) Poezii
e) Sci-fi literaturu
f) Prózu ze života dětí
g) Jinou literaturu: filmovou

4. Jaká je tvoje nejoblíbenější knížka?

Indiana Jones, knihy d'Arny, Dvojčata a akce

5. Chodíš do knihovny? ANO - NE

6. Jak často si sám čteš?

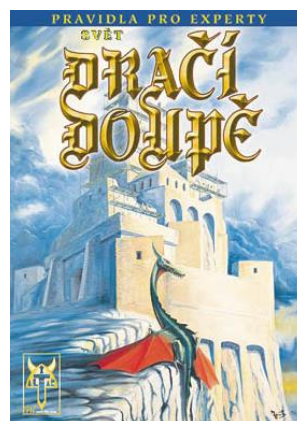
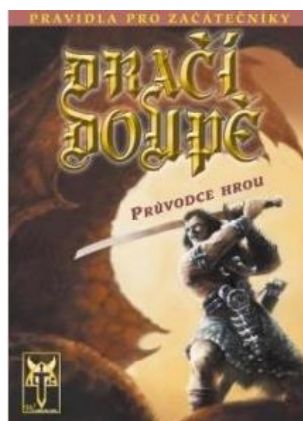
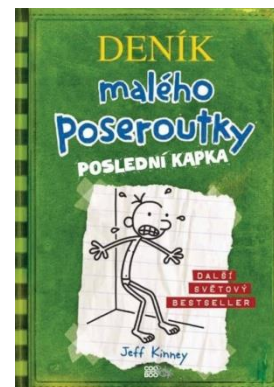
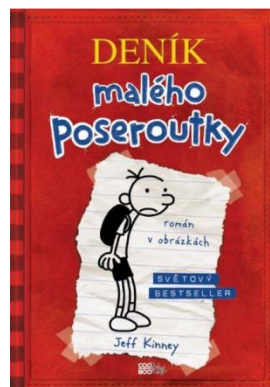
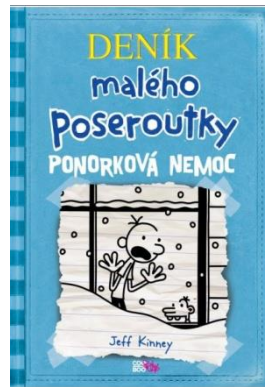
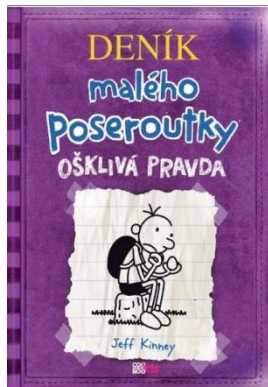
- a) Nečtu
b) Každý den
c) 2 - 4 krát za týden
d) Jednou týdně
e) Pouze o víkendu

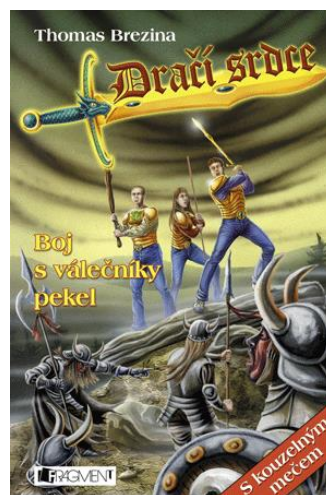
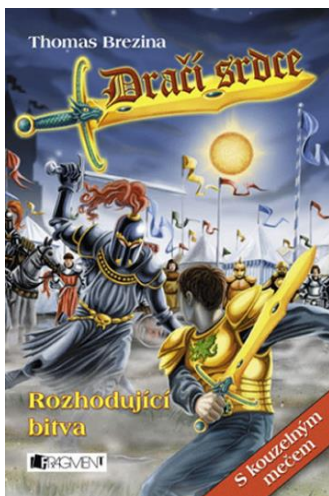
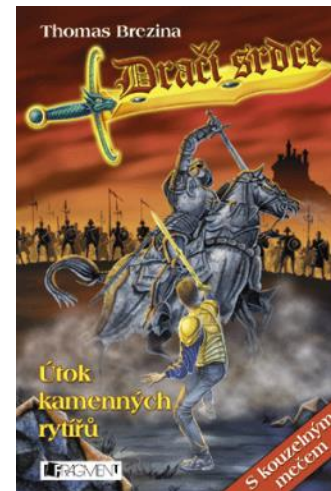
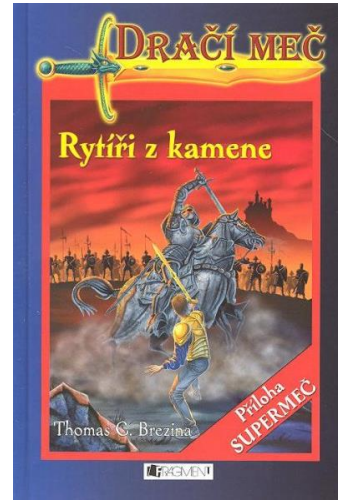
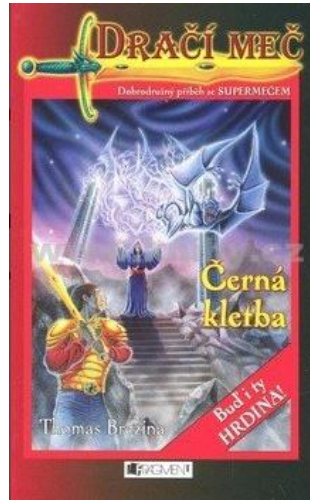
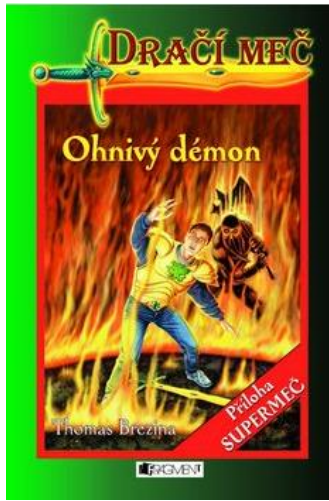
7. Jak trávíš nejraději svůj volný čas. Vyber jednu ze tří uvedených možností.

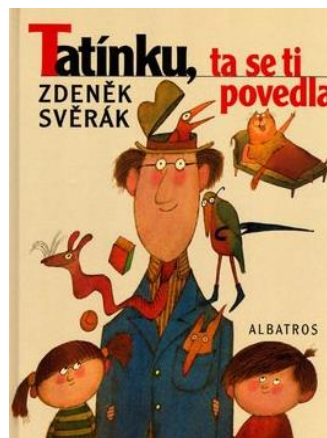
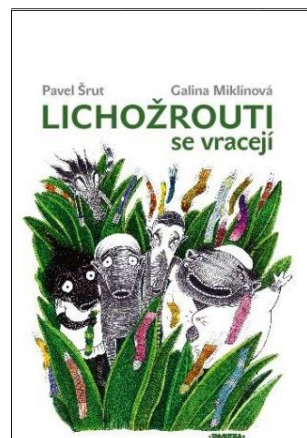
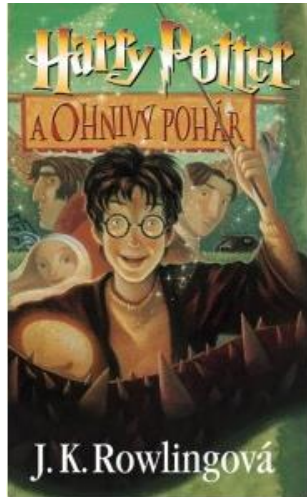
- a) U televize
b) U knížky
c) U počítače

Příloha č. 2: Ukázky vybraných knih

Příloha č. 3: Fotografie dětí – projekt Den s knihou

